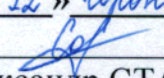

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра германської філології та перекладу

**ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ У
НІМЕЦЬКОМУ МЕДІАДИСКУРСІ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми
**«Переклад з німецької та англійської
мов»,**
спеціальність – 035.043 «Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – німецька»
Вікторія Володимирівна ОСТАФІЇВ
Науковий керівник:
к. філол. н., доц., Олександр СТАСЮК

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри германської філології та перекладу
протокол № 12 від « 12 » серпня 2025 року
завідувач кафедри
к. філол. н., доц. Олександр СТАСЮК

КИЇВ
2025

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота бакалавра на тему «Відтворення українських географічних назв у німецькому медіадискурсі» присвячена аналізу такої актуальної теми, як відтворення топонімів у медіатекстах. Актуальність роботи зумовлено потребою в поглибленні наявних знань у галузі перекладу медіадискурсу. Метою та завданням цієї роботи є аналіз відтворення українських географічних назв у німецькомовному медіапросторі.

У ході дослідження було розглянуто топонімію в лінгвістиці та перекладознавстві, а саме визначено поняття топоніма та розглянуто підходи до його класифікації. Також було виділено лінгвістичні проблеми та прийоми відтворення топонімів у медіадискурсі німецькомовних країн зокрема.

На основі досліджених теоретичних засад було проведено аналіз методів перекладу українських географічних назв у німецькомовному просторі, а саме транскрипції та транслітерації, експлікації, методів перекладацьких трансформацій під час відтворення назв вулиць і площ та перекладу крізь призму історії та політики.

Було визначено лінгвістичні проблеми, що виникають під час відтворення топонімів. Серед них, зокрема, було виділено труднощі транскрибування та транслітерування, що зумовлено використанням різних алфавітів в українській та німецькій мовах, розбіжності мовних норм та переклад крізь призму політики чи історії. Це у свою чергу зумовило варіативність топонімів, що є наразі гострою проблемою при відтворенні українських топонімів у німецькій мові, зокрема у медіадискурсі. Тому на основі дослідження було зроблено висновок про необхідність єдиних стандартів відтворення топонімів.

Ця робота націлена на розширення знань у сфері перекладу власних назв, а саме топонімів, які можуть слугувати основою для створення єдиних стандартів відтворення географічних назв та інших подальших досліджень.

Ключові слова. Топонім, медіадискурс, прийоми перекладу, лінгвістичні

проблеми, варіативність, історичний контекст, стандарти відтворення топонімів.

SUMMARY

The thesis on “Reproduction of Ukrainian Place Names in German Media Discourse” is devoted to the analysis of such a topical issue as the reproduction of toponyms in media texts. The work was carried out due to the need to deepen the existing knowledge in the field of media discourse translation. The aim and objective of this work is to analyze the reproduction of Ukrainian place names in the German-language media space.

During the research, toponymy in linguistics and translation studies was considered, namely, the concept of a place name was defined and approaches to its classification were considered. The paper also highlights the linguistic problems and techniques of reproducing place names in the media discourse of German-speaking countries in particular.

Based on the theoretical foundations studied, the method of translation of Ukrainian geographical names in the German-speaking space was analysed, namely transcription and transliteration, explication, methods of translation transformations in the reproduction of streets and squares, and translation in the context of history and politics.

As a result, it has been identified linguistic problems that arise in the reproduction of place names. These include difficulties in transcription and transliteration due to the use of different alphabets in Ukrainian and German, differences in language norms, and translation in terms of politics or history. This, in turn, has led to the variation of place names, which is currently an acute problem when reproducing Ukrainian place names in the German language, particularly in media discourse. Therefore, the paper concludes that there is a need for unified standards for the reproduction of place names.

This work is aimed at expanding knowledge in the field of translation of proper names, namely toponyms, which can serve as a basis for the creation of unified standards for the reproduction of place names and other further research.

Keywords. Place name, media discourse, translation techniques, linguistic problems, variability, historical context, standards for place name reproduction.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. Топонімія в лінгвістиці та перекладознавстві	9
1.1 Топоніми та підходи до їхньої класифікації.....	9
1.2 Лінгвістичні проблеми перекладу топонімів.....	13
1.3 Прийоми перекладу топонімів.....	17
1.4 Переклад топонімів у медіадискурсі.....	21
Висновки до першого розділу	24
РОЗДІЛ 2. Відтворення українських топонімів у німецьких медійних текстах	26
2.1 Аналіз методів перекладу українських топонімів у німецькомовному просторі.....	26
2.1.1 Варіативність при відтворенні топонімів.....	26
2.1.2 Труднощі транскрипції та транслітерації топонімів.....	28
2.1.3 Експлікація топонімів.....	34
2.1.4 Принципи відтворення вулиць, площ та інших географічних об'єктів.....	38
2.2 Відтворення топонімів через призму історії та політики.....	41
2.2.1 Історична традиція відтворення топонімів.....	41
2.2.2 Політичний контекст. Особливості відтворення топонімики окупованих територій.....	44
Висновки до другого розділу	46
ВИСНОВКИ	48
ZUSAMMENFASSUNG	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІЯЛУ	57
ДОДАТКИ	62
Додаток А. Список топонімів.....	62

ВСТУП

Топоніми є невід'ємною частиною будь-якої мови. Це власні назви, які позначають географічні об'єкти. Проте окрім називної функції, вони також виконують чимало інших функцій, відбиваючи зміни суспільства крізь призму історії, культури та політики.

Варто зазначити, що топоніми є важливим інструментом сучасного медіадискурсу, який впливає на формування уявлень про світ та є ключовим для творення громадської думки.

Відтворення топонімів у медіатекстах є доволі складним та дискусійним, оскільки передбачає цілу низку лінгвістичних проблем, з якими часто стикаються перекладачі. Тому для успішного відтворення топонімів застосовують різноманітні перекладацькі методи. Проте відтворення топонімів у медіадискурсі є не лише адаптацією географічних назв, а й способом показати позицію медіа та вплинути на громадську думку відповідно. Саме тому аналіз методів відтворення географічних назв у медіадискурсі є актуальним питанням, що викликає інтерес із боку дослідників.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що з початком війни в Україні частота відтворення українських географічних назв у німецькомовному медіадискурсі різко зростає. Щоденно численні німецькі медіа публікують десятки статей про ситуацію в Україні. Саме топоніми, що є невід'ємною частиною цих медіатекстів, стають викликом для перекладачів, які стикаються із великою кількістю проблем під час їхнього перекладу.

Метою дослідження є виявлення способів відтворення українських географічних назв у німецькому медіадискурсі.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

- проаналізувати визначення поняття «топонім» та класифікації топонімів;
- розглянути лінгвістичні проблеми, що виникають при відтворенні топонімів;

- розглянути прийоми перекладу топонімів;
- виявити специфіку перекладу топонімів у медіадискурсі;
- провести аналіз способів перекладу українських географічних назв у німецькомовному просторі;
- виявити специфіку відтворення українських топонімів у німецькому медіадискурсі крізь призму історії та політики.

Об'єктом дослідження є топоніми у німецькомовному медіадискурсі.

Предметом дослідження є способи відтворення українських топонімів у німецькомовному медіадискурсі.

Матеріалом дослідження є понад 200 топонімів, зокрема ойконімів (назв міст та сіл), гідронімів (назв річок) та одонімів (назв вулиць, парків, проспектів), дібраних із передових статей про Україну під час війни з електронних видань Deutsche Welle, Tagesschau, Euronews, Zeit, Zfdheute, Ukrinform, Tagesspiegel, FrankfurterRundschau, Deutschlandfunk, Spiegel, Kleinezeitung, die Presse, SRF, Süddeutsche Zeitung, Merkur.de, Pragmatika тощо.

Методи дослідження. Для цього дослідження було застосовано такі загальнонаукові методи, як описовий метод, аналіз для простеження особливостей та специфіки методів відтворення та поняття топоніма загалом, зіставний метод для зіставлення українських топонімів та німецьких відповідників, структурний метод для формування логічних та послідовних класифікацій та узагальнення з метою систематизації та фіксації опрацьованих матеріалів.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше було здійснено спробу проаналізувати особливості відтворення українських топонімів у німецькому медіапросторі на основі медіатекстів про війну в Україні.

Теоретичне та практичне значення дослідження. Теоретичне значення полягає в узагальненні знань стосовно топонімів та їх класифікацій, у поглибленні уявлень щодо проблем відтворення топонімів та доцільності аналізу їхніх методів відтворення. Результати дослідження можуть бути використані перекладачами-практиками, під час викладання практики

перекладу, для укладання словників географічних назв та для формування єдиних стандартів відтворення українських топонімів у міжнародному просторі.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було апробовано на III Науковому семінарі для молодих учених: «Актуальні проблеми перекладознавства та порівняльних студій». За результатами семінару опубліковано тези доповідей.

Структура роботи. Робота складається із обрамлення та основної частини, де обрамлення представлено вступом, висновками, списком використаних джерел. Основна частина поділена на два розділи: теоретичний та практичний. У першому розглянуто топонімію у лінгвістиці та перекладознавстві, а саме визначення поняття топоніма та його класифікації й проаналізовано проблеми та методи відтворення топонімів у медіадискурсі. У другому розділі представлено аналіз методів відтворення топонімів у німецькомовному просторі, зокрема розглянуто проблему варіативності топонімів та їхнє відтворення крізь призму історії та політики. Обсяг роботи становить 63 сторінки, список використаних джерел – 50.

РОЗДІЛ 1.

ТОПОНІМІЯ В ЛІНГВІСТИЦІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1 Топоніми та підходи до їхньої класифікації

Сьогодні важко уявити газету, публікацію в інтернеті, підручник чи дорожній знак без географічних назв. Вони є невід'ємною частиною нашого життя, оскільки дозволяють орієнтуватись у просторі й слугують відображенням історичних, культурних чи політичних змін. Завдяки такому широкому спектру функцій топоніми завжди були об'єктом дослідження науковців [Földes 1999].

Топонім «(від грец. τόπος – місце і грец. όνομα – назва) – власна назва будь-якого географічного об'єкта» [Карпенко 2000, с. 690]. Топоніми називають географічні об'єкти, наприклад, країни, міста, річки чи гори, та дозволяють орієнтуватись у просторі. Вони є відображенням історичних та культурних змін, формування та сприйняття певного регіону чи місцевості. Основна функція топонімів – називна, оскільки вони називають окремі географічні об'єкти. Але крім цієї функції топонімів можна назвати й інші, що їм притаманні: «адресну — ідентифікують географічні об'єкти на місцевості; диференційно-індивідуалізуючу — виділяють і протиставляють об'єкти; характеризуючу — інформують про примітні ознаки або властивості об'єктів (г. Висока, р. Грузька, м. Запоріжжя); експресивну — виражають ставлення до позначуваного об'єкта, виступаючи засобом інтенсифікації виразності мовного знака (с. Довгеньке, річки Вонючка, Гнилице); меморіальну — увічнюють пам'ять про ідеологічні цінності, лідерів держави, політичні партії та ін. (м. Кіровоград, с. Радянське); текстотвірну — виступають засобом ідейно-змістового об'єднання сюжету художнього або публіцистичного твору, особливо, коли вони входять до структури заголовка (роман "Берестечко", поема "Полтава") та ін» [Лучик].

Топоніми є об'єктом дослідження топоніміки, розділу ономастики, що передбачає наукове дослідження назв, першочергово імен та географічних назв. Ця наука доволі молода, її формування в Україні припадає на кінець ХІХ століття. Згодом було сформовано кілька ономастичних шкіл, які першими почали досліджувати та систематизувати топоніми. Основним завданням цієї науки є дослідження етимології назв. Також топоніміка займається відродженням історичних назв місцевості, які з певних причин були змінені [Лучик].

Для кращого розуміння топонімів варто звернутись до їх класифікації. Класифікації топонімів розрізняють за ознакою, покладено в її основу. Так, наприклад, існують класифікації за територіальним, історичним чи лінгвістичним принципами. У територіальній класифікації географічні назви ділять у межах природних чи адміністративних територій, історична класифікація базується на виокремленні топонімів відповідно до історичного періоду, а лінгвістична – на особливостях назви, її походженні чи словотворі [Титаренко 2013].

Водночас питання класифікації топонімів лишається дискусійним, оскільки топоніми є досить багатограними, що ускладнює процес поділу на різні групи. Топоніми стали предметом досліджень багатьох науковців, що й спричинило відсутність універсальної класифікації.

На сьогодні представлена ціла низка класифікацій топонімів, наприклад, П. Полянського, Ф. Міклошича, В. Жучкевича, В. Німчук та багатьох інших.

Перші спроби класифікації топонімів відбулись ще у ХІХ століття. Тоді ж було сформовано основні принципи класифікації топонімів, які базувались на лексико-семантичному, морфолого-словотвірному критерію та їхньому поєднанні [Титаренко 2013].

Український дослідник П. Полянський, який одним із перших розпочав роботу над класифікацією українських топонімів, створив лексико-семантичну класифікацію, де виокремив 2 основні групи: назви, що утворені від імен

власників поселень, та назви, що є показником топографічного походження [Гонца 2021].

Австрійський мовознавець Франц Міклошич є автором класифікації, яка стала традиційною в історії розвитку топоніміки. Так, у 1872 р. він створив класифікацію за семантичним поділом географічних назв: «1) земля; 2) вода; 3) рослинність; 4) тваринний світ; 5) колір; 6) будівлі; 7) заняття людей; 8) знаряддя праці; 9) етнічні назви; 10) назви, пов'язані з суспільним ладом» [Лабінська 2020, с. 17].

Класифікацією топонімів займався також білоруський учений-топоніміст Вадим Жучкевич. Він виокремлює 6 груп топонімів:

1) загально-географічні ландшафти – топоніми, побудовані на основі фізико-географічних особливостей;

2) географічні – назви річок, озер, тощо та їх геоморфологічних особливостей;

3) топоніми, що належать до рельєфу і ґрунтів, – топоніми, які називають окремі форми рельєфу, наприклад гори, горби чи низовини;

4) флористичні – топоніми, створені на основі назв рослинних асоціацій;

5) соціально-географічні – топоніми, що називають типи житла та поселення;

6) економіко-географічні – топоніми, пов'язані із промисловими об'єктами, сільським господарством тощо [Титаренко 2013].

Загалом серед топонімів розрізняють окремі класи. Так, назви населених пунктів, наприклад, сіл, міст чи поселень називають ойконімами (з гр. οἶκος – “житло”); назви водойм, річок, озер, морів, боліт чи джерел позначає термін гідроніми (з гр. ὕδωρ – “вода”); об'єкти рельєфу, горбів, пагорбів, гір чи низовин називають оронімами (з гр. ὄρος “гора”); шляхи сполучення, як дороги, вулиці, магістралі, проспекти чи площі – одонімами (з гр. ὁδός “дорога, вулиця”). Географічні назви класифікують за характеристиками місцевості чи особливістю назви. Тому географічні назви, сформовані із релігійними мотивами, на честь Бога, святих, реліквій чи храмів, отримали позначення

агіотопонімів (з гр. *hagios* “святий”, *topos* “місце”). Але часто можна зустріти і топоніми, що носять імена видатних діячів світу. Їх називають антропонімами (з гр. *antropos* “людина”) [Олефір].

Топоніми, як вже зазначалось вище, можуть змінюватись з історичних, суспільних чи політичних причин. Так, наприклад, «після розвінчання “культу особистості” в СРСР та країнах соцтабору було перейменовано багато географічних об’єктів в Україні, зокрема міста *Сталінськ* на Новокузнецьк, *Сталіногорськ* на Новомосковськ, *Сталіно* на Донецьк» [Олефір]. Але, не зважаючи на можливість до змін, топоніми є сталими та унормованими назвами. Це стало можливим після впровадження офіційних карт. Тому топоніми можна класифікувати також за критерієм належності, оскільки з одного боку існують власні, національні назви – ендоніми (з гр. *ένδον* “внутрішній”), а з іншого – екзоніми, географічні назви інших народів їхньою національною мовою [Олефір]. Загалом існує велика кількість типологій, оскільки географічні назви відображають найрізноманітніші особливості місцевості, її поверхню, флору та фауну, населення, політичні чи історичні зміни. А тип, до якого відносять той чи інший топонім, показує, що обрана особливість для назви місця була найважливішою. Так, можна підкреслити, що типологія топонімів допомагає зрозуміти мотивацію вибору назви, полегшує класифікацію та подальше дослідження.

Отже, окрім називної функції топоніми виконують ще низку інших функцій, що зумовлює інтерес до них з боку дослідників. За допомогою топонімів можна простежити зміни, що відбуваються у культурі, історії чи соціальному житті народу. Дослідниками розроблено низку класифікацій топонімів, що ґрунтуються на лексико-семантичному та морфолого-словотвірному критеріях. Проте класифікації полегшують роботу над аналізом топонімів та надають широкі можливості для подальших досліджень.

1.2 Лінгвістичні проблеми перекладу топонімів

На перший погляд, відтворення топонімів не створює жодних труднощів, оскільки географічні назви – це реалії, які не мають відповідників у інших мовах, і тому мають залишитись у своїй первинній формі. Але як все ж відтворювати топоніми? З одного боку, існують думки, що найдоцільнішою буде транслітерація чи транскрипція для найточнішої передачі звучання слова. Інші вважають, що потрібно перекладати топоніми із дотриманням правил адаптації.

Питання перекладу географічних назв завжди було і є контроверсійним, оскільки немає чітко встановлених норм; правил, якими має керуватись перекладач. Тому відтворення топонімів тягне за собою цілу низку лінгвістичних, культурних чи навіть політичних проблем та потребує подальших досліджень [Олефір].

Варто також зазначити, що перед перекладачами стоїть складне завдання, оскільки для перекладу топонімів потрібні не тільки лінгвістичні знання, а й інформація про культуру, певні історичні, географічні та політичні факти. Саме ці ускладнення є однією з причин виникнення певних лінгвістичних проблем при відтворенні та існуванні варіативності однієї назви [Sergo].

Любчук Н. В. зазначає, що однією з проблем, які виникають під час перекладу, є транслітерації географічних назв та вихідна мова, з якої відбувається переклад. Це можна пояснити тим, що «...в німецькомовних країнах застосовують кілька стандартів транслітерації кирилиці латиницею: міжнародний стандарт ISO 9:1995, німецький стандарт DIN 1460:1982 (розроблений на основі старої версії міжнародного стандарту ISO/R9:1968), Duden-Transkription. Кожен стандарт має певні особливості і відмінності від українського стандарту» [Любчук 2018, с. 176]. Така проблема стосується й української мови, але, на відміну від німецької, яка кілька стандартів транслітерації, в українській мові єдиного стандарту поки немає. «Через відсутність в Україні відповідних транслітераційних стандартів нині існують

значні розбіжності в практиці відтворення українських онімів як у виданнях іноземними мовами, що виходять в Україні, так і в публікація закордонних українознавчих центрів та періодиці» [Відтворення 1995, с. 21]. Тому така розбіжність у стандартах призводить до виникнення кількох варіантів передачі українських літер (див. табл. 1) та перекладу топонімів, що ускладнює роботу перекладачів та розуміння цільової аудиторії тих чи інших географічних назв.

Таблиця 1

Стандарти транслітерації українського алфавіту латиницею [21]

	ISO 9:1995	DIN 1460/ISO R9	Duden-Transkription	Постанова 2010
В в	<i>V v</i>	<i>V v</i>	<i>Ww</i>	<i>V v</i>
Г г	<i>G g</i>	<i>Hh</i>	<i>Hh</i>	<i>Hh</i>
Ґ ґ	<i>Ğ ğ</i>	<i>G g</i>	<i>G g</i>	<i>G g</i>
Є є	<i>Ê ê</i>	<i>Je je</i>	<i>Je je</i>	<i>Ye</i> (на початку слова) <i>ie</i> (в інших позиціях)
Ж ж	<i>Ž ž</i>	<i>Ž ž</i>	<i>S(c)h s(c)h</i>	<i>Zh zh</i>
З з	<i>Zz</i>	<i>z Z</i>	<i>S s</i>	<i>Zz</i>
И и	<i>I i</i>	<i>Yu</i>	<i>Yu</i>	<i>Yu</i>
І і	<i>Ì ì</i>	<i>Ii</i>	<i>Ii</i>	<i>I i</i>
Ї ї	<i>Ï ï</i>	<i>Ï ï [ji]</i>	<i>Ji ji</i>	<i>Yi</i> (на початку слова) <i>i</i> (в інших позиціях)
Й ѱ	<i>Jj</i>	<i>Jj</i>	<i>Ii (Jj)</i>	<i>Y</i> (на початку слова) <i>i</i> (в інших позиціях)
Х х	<i>H h</i>	<i>Ch ch</i>	<i>Ch ch</i>	<i>Kh kh</i>
Ц ц	<i>C c</i>	<i>C c</i>	<i>Z z</i>	<i>Ts ts</i>

Ч ч	Č č	Č č	<i>Tsch tsch</i>	Ch ch
Ш ш	Š š	Š š	<i>Sch sch</i>	Sh sh
Щ щ	Ŝ ŝ	Š č	<i>Schtsch schtsch</i>	Shch shch
Ю ю	Û û	<i>Ju ju</i>	<i>Ju ju</i>	<i>Yu</i> (на початку слова) <i>iu</i> (в інших позиціях)
Я я	Â â	<i>Ja ja</i>	<i>Ja ja</i>	<i>Ya</i> (на початку слова) <i>ia</i> (в інших позиціях)
	'	'	'	

Ще однією не менш важливою проблемою для відтворення українських топонімів є політична ситуація ХХ століття, а саме вплив російської мови на українську, зокрема на її правопис. «Тривалий час українські власні назви й імена подавались через посередництво російської, польської, німецької, угорської та інших мов» [Відтворення, с. 22]. У підручниках, статтях чи навіть на географічних картах часто можна зустріти різні назви українських міст. Так, наприклад, Київ відтворюють як Kiev, на російський лад, або ж Kyjiv, що відповідає українським нормам, місто Одеса відтворюють як із однією Odesa так і з двома літерами [с] Odessa, або Харків – як Kharkiv та Charkiv. Варто додати, що у період СРСР навіть існував наказ, який зобов'язував передавати транслітерацію національних назв через російську мову, що і спричинило перейменування численних назв. Вплив російської мови на українські топоніми є найбільшим, але можна згадати й інші періоди історії, коли землі сучасної України були під владою інших держав, які теж впливали на те, як ці назви відтворюють в іншомовних текстах. Так, «існує певна традиція і в інших форм: п. Równo (Рівне), нім. Tschernowitz (Чернівці), п. Lwów, нім. Lemberg (Львів), уг. Ungvár (Ужгород) тощо» [Відтворення, с. 23]. Це свідчить про те,

що існує величезна кількість відтворень одного топоніма, з одного боку, на основі транслітерації та збереження правопису, а з іншого – через історичну традицію та політичну ситуацію раніше.

Тоді постає питання, чи залишати ці назви без змін, оскільки вона мають доволі довгу традицію використання, чи допускається реформування назв відповідно до сучасної української орфографії, враховуючи певні особливості.

Дерік І. М. вважає доцільним «переглянути українські топонімічні назви, перекладені англійською та німецькою мовами до 1990 р., і адаптувати їх до нової системи транскодування, дотримуючись принципу відображення національно-мовної приналежності українського етносу» [Дерік 2012, с. 127]. Існує також інша думка, що варто запровадити кілька транслітераційних схем для різних цільових мов і, відповідно, мати кілька варіантів написання одного топоніма. Горняткевич А. піддає сумніву такий підхід та стверджує, що це буде слугувати лише проявом меншовартості однієї мови відносно іншої. У такому разі через переклад топонімів іншими мовами утворюється плутанина, спотворюється звучання слова через різну фонетику та правила читання. Натомість мовознавець закликає «відстоювати своє власне «я» в іменах і назвах. І не шукати «старших братів» інакше нас не зрозуміють» [Відтворення, с. 49]. Гілецька З. також підтримує думку мовознавців про важливість існування єдиних норм української транслітерації. Вона стверджує, що «потреба адекватної латинської транслітерації українських власних назв – імен, прізвищ, найменувань компаній, топонімів, урбанонімів, національно-культурних процесів тощо стає ще гострішою. Жоден незалежний народ не погодиться, щоб його власні назви або назви реалій суспільно-політичного життя передавалися іноземними мовами через посередництво третьої мови» [Гілецька 2020, с. 30].

Отже, при перекладі топонімів виникає низка лінгвістичних проблем, а саме використання різних шрифтів, історична традиція топонімів, прагнення пристосувати до лексичних та граматичних норм цільової мови чи збереження ідентичності вихідної мови. Думки дослідників стосовно відтворення топонімів

іноземною мовою різняться, але одне залишається незмінним: при відтворенні з української на іншу мову, третьої мови посередника не повинно бути. Так, для перекладу не достатньо знань іншої мови, це потребує наявності єдиних принципів відтворення, майстерності у перекладі та освіченості у інших галузях, зокрема знань з географії, історії та розуміння мовних норм.

1.3 Прийоми перекладу топонімів

Для топонімів окрім називної функції характерними є ще ціла низка інших, як, наприклад, адресна, експресивна чи меморіальна. Але іноді трапляється так, що при перекладі втрачається певна частина функцій. Тому дуже важливо знати прийоми перекладу географічних назв, щоб забезпечити розуміння цільової аудиторії та уникнути численних лінгвістичних проблем. Щоправда найчастіше топоніми не потрібно перекладати, їх відтворюють за допомогою транскрипції чи транслітерації. Але в окремих випадках географічні назви вимагають перекладу, що у свою чергу передбачає застосування певних методів для відтворення [Сидорук 2016].

Існують такі способи перекладу власних назв: транслітерація, транскрипція, транспозиція та калькування [Сидорук 2016, с. 279]. Вибір способу відтворення буде залежати від цільової та вихідної мови перекладу, різниці шрифтів чи мовних норм.

Найпоширенішим з усіх перелічених вважають метод транскрипції та транслітерації. «Транскрипція (лат. *transcriptio*, від *transcribo* переписую), або транскрибування – спосіб запису усного мовлення з метою найточнішого передавання на письмі усіх відтінків вимови (звуків) з тими змінами, яких звук зазнає у процесі мовлення, за допомогою спеціальних графічних знаків. Цю спеціальну систему письма використовують для точного запису звучання слів тієї чи іншої мови незалежно від її графічних та орфографічних норм, тому до транскрипції вдаються, коли виникає потреба позначити звучання слова, відмінне від його написання» [Транскрипція]. Зазвичай такий прийом

перекладу застосовують тоді, коли у цільовій та вихідній мовах існують відмінності звучання деяких звуків. Варто також зазначити, що може існувати декілька варіантів транскрипції одного топоніма.

«Транслітерація (від лат. *trans* – через і *lit(t)era* – буква, літера) або транслітерування – конверсія систем письма, при якій кожний графічний елемент (знак) однієї системи письма передається одним і тим же графічним елементом іншої системи письма; заміна знаків, літер (чи їх поєднань), текстів однієї писемності (графічної системи письма) знаками чи літерами іншої, незалежно від їхньої вимови» [Транслітерція]. Такий прийом застосовують у разі різних графічних систем мов, наприклад німецької та української, але літери мають певну відповідність і переклад відбувається шляхом відтворення кожної літери іншою, що має однакове чи схоже звучання, згідно з таблицями транслітерації.

На перший погляд ці методи майже однакові, але є певні відмінності. Транслітерація є більш універсальною, оскільки не орієнтується на окрему мову. Вона підпорядкована певній системі графіки і не обмежується одним алфавітом окремої мови [Транслітерація].

Не завжди топонім можна перекласти з допомогою транскрипції чи транслітерації. Доволі часто використовують метод адаптації задля збереження та дотримання норм цільової мови, що дозволяє утворювати похідні прикметники чи іменники. Але іноді різниця мовних норм є настільки великою, що передати назву дуже складно, тому і з'являються екзоніми («географічна назва, яка використовується мовою для позначення місцевості (топос), яка розташована поза територією, де ця мова є офіційною») [Олефір].

«Калькування – перекладацький прийом, що полягає у тому, що складові частини слова або словосполучення замінюються їх прямими відповідниками мовою перекладу» [Сидорук 2016, с. 280]. Відтак, під калькуванням слів розуміють дослівний переклад. Але варто зазначити, що калькування можливе лише тоді, якщо відповідники не суперечить нормам вживання цільової мови.

Ще одним методом перекладу можна вважати транспозицію. «Транспозиція – використання однієї мовної форми у функції іншої форми – протилежної їй у парадигматичному ряді форми» [Сидорук 2016, с. 280]. Транспозицію вважають непрямим або вільним перекладом для досягнення відповідності. Основна функція такого методу полягає у заміні однієї частини мови іншою без втрати значення. Іноді це стосується і порядку слів, оскільки граматична структура мов також часто різниться. Так, стилістика та форма перекладеного буде іншою, але значення залишиться тим самим [Техніки].

Окрім згаданих вище методів відтворення часто застосовуються перекладацькі трансформації, такі як переставлення, заміна, додавання, пропускання та пояснювальний переклад. Переставлення передбачає зміну порядку розташування слів чи словосполучень у тексті перекладу порівняно із текстом оригіналу. Під заміною розуміють зміни на лексичному чи граматичному рівні. Пропускання використовують, коли певні слова є семантично зайвими, тому їх опускають. А от пояснювальний переклад використовують у випадку відсутності відповідника, що передбачає розгорнутий опис для розуміння цільової аудиторії [Абросимова 2023]. Такі методи найчастіше використовують під час перекладу топонімів, а саме вулиць, провулків, назв парків чи алей. Це пояснюється тим, що німецька та українська мови передбачають різну форму творення таких топонімів, тобто порядок додавання слова (вулиця, провулок, парк) до самої назви. А шляхом переставлення чи заміни перекладач адаптує назву й робить її більш зрозумілою для цільового читача.

Доволі часто перекладачі користуються методом експлікації, тобто додавання уточнень у перекладі. Такий прийом використовують для пояснення понять, невідомих для цільової аудиторії. Проте такий спосіб має свої недоліки, оскільки передбачає зміну кількості інформації, а саме її розширення [Бараненкова 2014]. Остапенко С. вважає, що застосування експлікації є ключовим моментом для створення лаконічного та точного перекладу, який буде водночас вправно адаптованим для цільової аудиторії [Остапенко 2018].

Варто також згадати таке поняття, як екзонім. Екзонім - це 1) «всі називання будь-яким народом інших народів і, відповідно, топоніми, які закріпилися в якійсь мові, для назв інших земель, географічних об'єктів (озер, річок тощо), населених пунктів, крім тих, що розташовані на території сучасного проживання народу»; 2) «є історичними назвами міст і поселень, земель (історичних провінцій), зрідка – народів, на території яких у різні історичні періоди жили різні народи і/або контролювали різні державні утворення» [Екзоніми]. Тобто існують певні топоніми, які закріпились у мові народу для назв інших географічних об'єктів. Причиною появи екзонімів є історичні та політичні події. Саме через те, що у певний період на тій чи іншій території жили чи панували певні народи, вони утверджували назви та створювали нові відповідно до їхньої мови та правопису. Так, наприклад, Львів у Німеччині іноді називають Lemberg, Чернівці – Czernowitz, а Івано-Франківськ – Stanislau. Це топоніми, які створені через призму історичної традиції. І саме метод, який передбачає використання екзонімів, також є доволі популярним рішенням перекладачів. У такий спосіб вони подають назву, яка є традиційною для цільової аудиторії, при цьому адаптуючи зміст та роблячи його більш зрозумілим для читачів.

Отже, для перекладу топонімів застосовують різні прийоми перекладу. Можна стверджувати, що транслітерація є найбільш поширеним прийомом відтворення українських топонімів німецькою мовою. Проте у разі виникнення труднощів через наявність специфічних фонем застосовують транскрипцію. Не менш вживаним є метод адаптації, калькування, транспозиції чи експлікації. Популярним залишається і переклад, створений через призму історичної традиції. Якщо ж форма утворення топонімів різниться, перекладачі часто вдаються до перекладацьких трансформацій. Загалом вибір методу відтворення топонімів буде зумовлений традицією, та все ж вибір залишається за автором перекладу, який має врахувати історичну традицію, політичну та суспільну ситуацію, а також співвідношення фонетичних, лексичних та граматичних мовних норм.

1.4 Переклад топонімів у медіадискурсі

За останнє століття відбулися значні зміни у світі цифрових технологій, зокрема медіапростору. Традиційні засоби масової інформації отримали шалений поштовх до розвитку, а інтернет став ключовим способом передачі та поширення інформації. Мова є основним інструментом і невід'ємною частиною медіапростору і продовжує змінюватись разом із світом кожного дня. «Мова ЗМІ зазнає змін, у результаті яких у літературну мову проникають нові мовні явища, адже система мови – це поняття, що охоплює процес мовних та мовленнєвих змін. Ці зміни торкаються усіх підсистем мови, усіх її рівнів» [Карпик 2023, с. 101]. Значне розширення світу медіа стало причиною виникнення нової дисципліни, яка вивчає медіапростір, а саме медіалінгвістики, предметом вивчення якої і є медіадискурс.

Поняття медіадискурсу є досить широким і багатогранним. Це питання розглядали численні мовознавці і трактували його по-різному. Одним із класиків, що вивчав та аналізував дискурс, є Т. ван Дейк. Він вважає, що поняття дискурсу загалом є досить обширним та не має єдиного визначення [Макаревич 2012]. Дейк розглядає медіадискурс як суцільну практику, яка потребує розуміння та аналізу, водночас підкреслюючи, що такий дискурс має риси соціальної взаємодії [Dijk van Teun 2017]. Таке трактування дає підґрунтя для розуміння ролі медіа в сучасному інформаційному світі, їхньому зв'язку та впливу на соціальну свідомість.

На думку І. Печеранського, мас-медіа є рушійною силою впливу на громадськість та основою формування загальної суспільної думки. Відтак, він вважає, що «дискурс мас-медіа – це соціально-когнітивний і соціально-регулятивний механізм, який безпосередньо спрямований як на соціальне самопізнання, так і на соціальне конструювання, а також на об'єктивацію й моделювання суспільної свідомості та громадської думки за допомогою виробництва, тиражування й регулярної доставки широкій аудиторії соціально значущих змістів і оцінок» [Печеранський 2018, с. 26].

Поняття медіадискурсу розглядав також і Ю. Шепель, який стверджує, що медіадискурс є досить комплексним, оскільки передбачає використання як усного мовлення, так і письмових текстів. Він зазначає також, що для медіатекстів характерними є соціокультурні, прагматичні, психологічні фактори, які безумовно впливають на формування тексту і відтак на читачів [Шепель 2017]. Тому медіадискурс можна вважати платформою для соціальної та культурної взаємодії суспільства.

Сучасний медіадискурс німецькомовних країн пропонує широку вибірку для досліджень відтворення українських географічних назв. Тому вважаємо за необхідне висвітлити це питання у контексті нашого дослідження.

Любчук Н. В. досліджувала питання відтворення топонімів. Вона зазначила, що, якщо проаналізувати підходи до перекладу топонімів у німецькому медіадискурсі, то можна дійти висновку, що на даному етапі немає єдиного підходу до їх перекладу. Навіть при виборі такого методу, як транслітерація, постає питання вибору стандартів транслітерації, оскільки їх у Німеччині існує аж три, як уже зазначалось раніше [Любчук 2018]. Саме тому часто можна зустріти один і той самий топонім, написаний по-різному. Так, назва української столиці отримала чимало варіантів перекладу у медіапросторі, як наприклад Kiev, Kyiv, Kyiw чи Kyjiw, останній з яких є найбільш правильним відповідником за дотримання українських норм без посередництва інших мов.

Зазвичай проблему варіативності найяскравіше можна зустріти із топонімами, що відображають історичну традицію, а саме географічними назвами, які мали посередництво інших мов у зв'язку з історичними подіями. Проте не тільки ці чинники є причиною виникнення розбіжностей у перекладі. Це може бути як використання різних систем для транслітерації, так і різні шляхи адаптації чи калькування.

І загалом постає питання: Чому ж відтворення топонімів у медіадискурсі є настільки важливим?

Насамперед варто зазначити, що «найбільшу роль у формуванні й поширенні громадської думки відіграють медіа. Медіа не тільки інформують, повідомляють новини, але й пропагують певні ідеї, погляди, вчення, політичні програми і беруть участь у соціальному управлінні» [Богуш 2021, с. 300]. Тобто саме медіадискурс є потужним інструментом, за допомогою якого можна впливати на суспільство, створювати нові моделі поведінки та формувати сприйняття дійсності. Медіадискурс також формує певну політичну позицію, може підтримувати певні внутрішні чи зовнішні дії або ж негативно налаштовувати аудиторію.

Топоніми, у свою чергу, мають символічну функцію, тобто несуть певний контекст. А їх відтворення та вибір методу перекладу є засобом транслявання позиції медіа, наприклад, виявляти підтримку чи засуджувати певні дії.

Питання відтворення топонімів у медіапросторі завжди було актуальним, оскільки вони є невід'ємною частиною медіадискурсу. Проте переклад географічних назв в умовах війни, особливо після початку повномасштабного вторгнення, став дієвим знаряддям формування суспільної думки про війну в Україні. З початком вторгнення у медіапросторі почали згадувати численні географічні назви, які були мало відомими та відповідно стали викликом для перекладачів. Так, через різний правопис та фонетичну передачу, відтворення таких назв призводить до труднощів у сприйнятті цільовою аудиторією іншомовного середовища. Тому питання відтворення українських географічних назв іншими мовами стало надзвичайно актуальним для міжнародного простору медіа.

Отже, відтворення топонімів у межах медіадискурсу – це не лише адаптація назви до іншої мови, а й репрезентація позиції самого медіа стосовно тієї чи іншої ситуації. Вибір конкретної форми відтворення є не тільки перекладацьким рішенням для розуміння аудиторією, а й знаком підтримки чи осуду. Саме тому питання відтворення українських географічних назв, та особливо їхня варіативність, зумовлена різними історичними, політичними чи культурними чинниками, є актуальним та потребує подальших досліджень.

Висновки до першого розділу

У першому розділі ми розглянули поняття топоніма та підходи до його класифікації, лінгвістичні проблеми і прийоми при перекладі топонімів, а також переклад топонімів у медіадискурсі. На основі проаналізованих матеріалів можна зробити такі висновки:

1. Топонім – це не просто назва географічного об'єкту, а й багатофункціональний інструмент, що відображає культурні, соціальні чи історичні зміни у народі. Тому він став предметом досліджень багатьох вчених, які представили власні підходи до класифікації географічних назв. Серед них найвідомішими є П. Полянський, Ф. Міклошич, В. Жучкевич, В. Німчук та інші, кожен з яких зробив величезний вклад у науку топоніміку та створив класифікацію топонімів для кращого розуміння та подальшого дослідження.

2. При перекладі топонімів виникають численні лінгвістичні проблеми. Серед них найбільш гостро труднощі простежуються під час транслітерації географічних назв. Проблема полягає у вихідній мові, з якої відбувається переклад. Ми дійшли висновку, що відсутність єдиного стандарту відтворення шляхом транслітерації та транскрипції призводить до виникнення варіативності в українській мові. Не менш важливою та гострою було визначено проблему відтворення українських топонімів через призму інших мов. Це відбулось на тлі політичних та суспільних змін, які і стали причиною відтворення топонімів через норми інших мов. Саме тому питання єдиного стандарту транслітерації для української мови є актуальним та таким необхідним рішенням.

3. Для відтворення топонімів не достатньо знання мов, тому перекладачі застосовують певні методи для збереження усіх його функцій топоніма та уникнення лінгвістичних проблем. Було зроблено висновок, що найпоширенішими є метод транскрипції та транслітерації, калькування, адаптації, експлікації, а також такі перекладацькі трансформації: переставлення, заміна, додавання, пропускання та пояснювальний переклад.

Саме ці методи відтворення дозволяють перекладачу якісно та зрозуміло відтворити топоніми та водночас зберегти усі їхні функції.

4. Топоніми є невід'ємною частиною медіадискурсу. Географічні назви використовують у наукових, історичних чи політичних статтях, що передбачає широке їхнє використання та відповідно відтворення в іншомовних медіатекстах. Водночас у медіапросторі існує гостра проблема варіативності відтворення топонімів. З огляду на це, існує потреба у створенні єдиних стандартів відтворення топонімів у міжнародному просторі, які будуть базуватись на українських мовних нормах та виключатимуть посередництво третіх мов. Це значно полегшить роботу перекладачів та допоможе уникнути існування кількох варіантів одного топоніма.

Отже, аналіз топонімів, їх класифікацій, можливі проєкти та шляхи відтворення топонімів, а також єдині стандарти відтворення українських географічних назв у міжнародному просторі є невід'ємною частиною успішного перекладу топонімів.

РОЗДІЛ 2

ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТОПОНІМІВ У НІМЕЦЬКИХ МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ

2.1 Аналіз методів перекладу українських топонімів у німецькомовному просторі

2.1.1 Варіативність при відтворенні топонімів

Варіативність є доволі поширеною проблемою під час відтворення українських топонімів. Причин виникнення кількох варіантів відтворення є чимало. Тому у цьому підрозділі ми детально розглянемо кілька топонімів, які найчастіше зустрічаються у статтях та різняться у відтворенні.

Одним із найбільш обговорюваних та найпопулярніших топонімів є столиця України – м. Київ. Під час дослідження було виокремлено дві форми відтворення цієї назви, а саме *Kyjiw* та *Kiew*. Першу відтворюють способом транслітерації із врахуванням норм української мови, а от другу – за звучанням, притаманним російській мові. Якщо ж порівняти кількість вживання обох варіантів, то форма *Kiew* вживається приблизно у 80% випадків. Такі результати було отримано після аналізу німецького медіапростору. Так, серед 38 статей Київ відтворили всього 23 рази, а саме 5 – у формі *Kyjiw*, та 18 разів – *Kiew*. На сьогодні статистика невтішна, оскільки популярнішою все ж є форма транслітерації із російської. Цікаво, що бувають випадки, коли перекладачі чи то не можуть визначитись із способом відтворення, чи то перекладають по різному, і в одній статті додають обидва варіанти цієї назви. Такий випадок можна зустріти у публікації *Deutsche Welle*. Так, у заголовку ми бачимо «*Kursk mehrfach Thema in **Kyjiw***». А от у наступному реченні з'являється вже зовсім інша форма відтворення: «*..schrieb der Leiter des Präsidentenbüros in **Kiew**, Andrij Jermak...*». Але незважаючи на таку варіативність використання одного топоніма у статті, саме платформа *Deutsche Welle* найчастіше відтворює назву нашої столиці саме з допомогою

транслітерації відповідно до українського правопису. Крім того, в одній із своїх статей, яку вони перекладали з російської, редакція залишила таку примітку: «Anmerkung der Redaktion: Wir haben die Schreibweise der ukrainischen Hauptstadt umgestellt auf «Kyjiw» (statt, wie bisher, «Kiew»). Damit transkribieren wir den Namen korrekt aus der ukrainischen Sprache - so, wie wir auch bei allen anderen ukrainischen Ortsnamen verfahren» (Hanna Sokolova-Stekh. «Ukrainer in besetzten Gebieten: «Ich habe da niemanden mehr»). Дослівно ми перекладаємо: Примітка редактора: Ми змінили написання української столиці на «Kyjiw» (замість «Kiev», як було раніше). Це означає, що ми правильно транскрибуємо назву з української мови – так само, як ми робимо це з усіма іншими українськими топонімами. У такий спосіб платформа Deutsche Welle вирішила виявити свою підтримку Україні і водночас просувати актуальні українські географічні назви німецькою мовою. Тоді як Tagesschau, ZDFheute чи Frankfurter Rundschau надають перевагу транслітерації відповідно до російського правопису.

У межах нашого аналізу було виокремлено також й інші топоніми, для яких є характерною варіативність. Так, серед загальної вибірки топонімів варіативність простежується у таких географічних назвах, як:

- Вінниця – Winnyzja; Vinnytsia;
- Кривий Ріг – Krywyj Rih; Kryvyi Rih;
- Дніпро – Dnipro; Dnipropetrowsk; Dnjepr;
- Львів – Lwiw; Lemberg
- Северодонецьк – Sjewjerodonezk; Sewerodonezk
- Прип'ять – Prypjat; Pripjat
- Славутич – Slawutytsch; Slawutitsch

Пояснення використання варіативності, тобто різних форм відтворення топонімів, можуть бути різними. У випадку таких міст, як Вінниця чи Кривий Ріг, це розбіжності у транслітерації через відсутність єдиних стандартів транслітерації українського алфавіту. Львів відтворюють у різний спосіб через історичну традицію, а от м. Дніпро, яке має аж 3 варіанти відтворення, крім

стандартного українського відтворення, через призму російської мови чи за старою назвою, яка була актуальною до офіційної її зміни.

Отже, можна зробити висновок, що причини варіативності досить різні та зумовлені певними обставинами чи правилами правопису. Вагаємо, що усі виявлені методи відтворення є надзвичайно цікавими для подальших досліджень, тому вони будуть детально розглянуті у наступних підпунктах.

2.1.2 Труднощі транскрипції та транслітерації топонімів

Як зазначалось раніше, транскрипція та транслітерація є найбільш поширеними методами відтворення топонімів. Згідно з нашим дослідженням, понад 90% усіх проаналізованих топонімів було відтворено саме у такий спосіб. Щоправда, такий легкий на перший погляд метод має чимало труднощів. Найбільшою проблемою, згаданою в пункті 1.2, є відсутність єдиного стандарту транслітерації в українській та кілька стандартів у німецькій мові.

Під час аналізу було виокремлено чимало цікавих способів відтворення українських літер. Наприклад, місто Вінниця є одним із міст, яке має кілька варіантів відтворення. Так, у статті на платформі Presse назву відтворюють як Winnyzja, тобто за стандартами Duden-Transkription, а от німецькомовна платформа aide-assistance.ch транслітерує цю назву відповідно до Постанови 2010, а саме Vinnytsia. Тобто варіативність одного топоніма часто можна пояснити тим, що перекладачі послуговуються різними стандартами транслітерації.

Ми проаналізували топоніми, які відтворювали за допомогою транслітерації чи транскрипції та виявили, що найбільше труднощів виникає при відтворенні таких літер, як [в], [і], [й], [ж], [з], [с], [ш], [щ], [ю], [я] (див. табл. 2).

Способи відтворення літер

Літера	Літера	к-ть	Приклади
в	w	96	Winnyzja, Kyjiw, Kiew, Kurachowe, Pokrowsk
	v	30	Vinnytsia, Kryvyi Rih, Zhuravka, Veselivka
й	j	7	Krywyj Rih, Nowij Trud, Nju-Jork
	i	8	Kryvyi Rih, Chmelnizki, Perwomaiske, Seim
ї	ji	13	Kyjiw, Mykolajiw, Andrijiwka, Nowoolexijiwka, Dylijiwka
	i/yi	2	Nowotroiske, Ukrainka
є	je	4	Dnjepr, Sjewjerodonezk, Jelysawetiwka
	ye/ie	1	Polkovnyka-Potiekhina-Straße
ж	sch	3	Schytomyr, Uschhorod,
	stsch	6	Stschowte, Drustschba, Stschelanne
	zh	4	Zhuravka, Kupyansk Levoberezhny, Zholudeva-Straße
з	s	12	Saporischschja, Charzysk, Salisne
	z	3	Kupyansk Uzlovy, Zukuryne, Ivan-Mazepa-Straße
ч	tsch	20	Altschewsk, Tschernihiw, Butscha, Wowtschansk
	ch	5	Maly Shcherbaky, Dvorichne, Vasyl-Donchuk-Straße

ш	sch	6	Oleschky, Schewtschenko, Marschall-Timoschenko-Straße
	stsch	1	Perstsche Trawnja
	sh	1	Mala-Shyianovska-Straße
щ	stschtsch	2	Stschtscherbyniwka, Pistschtschane
	Shch	1	Maly Shcherbaky
ю	ju	4	Isjum, Nju-Jork, Kurdjumiwka, Nowoljubiwka
	iu/yu	1	der Yunist-Park
я	ja	19	Winnyzja, Saporischschja, Dobropillja, Kupjansk
	ia/ya	6	Vinnytsia, Mala-Shyianovska-Straße, Kupyansk Uzlovy

Згідно із нашим дослідженням, найчастіше літери у німецьких текстах транслітерують відповідно до двох основних систем: Duden-Transkription – та Постанови Кабінету Міністрів України 2010. Перекладачі послуговуються обома системами при відтворенні, проте кожна з них має свої особливості та передає деякі українські літери по-різному.

У ході аналізу було виокремлено 126 топонімів, які містять літеру [в], яка часто є причиною варіативності у відтворенні. З них 96 були відтворені відповідно до Duden-Transkription - як [w] , а 30 – згідно Постанови 2010, як [v]. Тому можна стверджувати, що переважає вживання системи Duden-Transkription, якою користуються у 75% випадків.

Якщо розглядати способи передачі літери [й], то використання обох систем було практично однаковим. Хоча варто також зазначити, що літера [й] є також і в німецькому алфавіті. З огляду на це, здавалось би, при передачі не мало б виникнути жодних проблем. Проте через використання різних систем при перекладі ця літера також належить до тих, які можуть стати причиною варіативності топоніма. Наприклад, варіанти відтворення топоніма Кривий Ріг відрізняються саме способом передачі літери [й]. Так, платформа Kleine Zeitung подає варіант Kryvui Rih, а Deutsche Welle відтворює цей топонім як Krywyj Rih. Згідно цих результатів можна стверджувати, що Kleine Zeitung

послугується системою Постанови 2010, а Deutsche Welle та Ukrinform, які також подають такий варіант відтворення, системою Duden-Transkription.

Найбільше труднощів при відтворенні виникає тоді, коли в алфавіті цільової мови немає певних літер. Так, такі літери як [є], [ї], [ю], [я] можуть стати причиною варіативності. Згідно нашого аналізу, літеру [є] у 4 із 5 наявних топонімів відтворюють відповідно до Duden-Transkription, наприклад, у назві села Єлизаветівка платформа Ukrinform відтворює саме у такий спосіб – [є], а саме Jelysawetiwka. Літеру [ї], яку містило 15 топонімів, у більшості випадків, а саме 13 із них, відтворили як [ji], тобто за стандартами Duden-Transkription. І тільки два топоніми, а саме Українка та Новотроїцьке, платформа Zeit подає відповідно до Постанови 2010. У відтворенні літери [ю], 4 із 5 топонімів, та літери [я], 19 із 25 топонімів, використали систему Duden-Transkription. Такий результат показує, що у більшості випадків при відтворенні цих літер німецький медіапростір послугується стандартами Duden-Transkription.

Літера [ж] за стандартами Duden-Transkription збігається із німецькою буквою [ш], наприклад топоніми Запоріжжя чи Ужгород відтворили як Saporischschja, Uschhorod. Проте, варто зазначити, що такий спосіб передачі літери може дещо змінити звучання українського топоніма німецькою, оскільки для цільової аудиторії місто Житомир, транслітероване як Schytomyr, буде звучати як [ш и т о м и р], оскільки перша буква [sch] це прямий відповідник до української літери [ш]. Вважаємо, що такий шлях відтворення є не найкращим рішенням автора, оскільки це призводить до хибного розуміння та звучання оригінальної назви. Щоправда, були й інша варіанти транслітерації літери [ж], так, наприклад, село Дружба чи Жовте відтворили як Drustschba та Stschowte. Також під час аналізу було виокремлено третій варіант відтворення літери [ж], за стандартами Постанови 2010, а саме село Журавка відтворили як Zhuravka. Ми провели аналіз частоти відтворення літери [ж] трьома способами і отримали такі результати: 3 топоніми відповідно до транскрипції Duden - як [schsch], 6 топонімів містили літеру [stsch] та 4 топоніми транслітерували, орієнтуючись

на Постанову 2010 – [zh]. Отже, у цьому разі переважає другий спосіб відтворення.

Також варто наголосити на німецькій літері [s], яка позначає як літеру [c], так і [z]. Правило каже, якщо після [s] стоїть голосна, тоді ми читаємо її як [z], якщо ж приголосна – як [c]. Але виникає проблема, як відтворювати [c], якщо після неї стоїть голосна. Наприклад, місто Суми у всіх проаналізованих статтях відтворюють як Sumy. Але в такому випадку для німецькомовного читача цей топонім звучатиме як [з у м и]. Таку проблему простежуємо також у таких топонімах, як Северодонецьк, Соледар чи Суха Балка, які відтворили відповідно як Sewerodonezk, Soledar, Sucha Balka. І навпаки – літеру [z] відтворюють як [c] у таких випадках: Звірове – Swirowe, Харцизьк – Charzysk. Проте подають також інший варіант відтворення, наприклад, у топонімах Закутне та Куп'янськ Вузловий – Zakutne, Kuryansk Uzlovu. У такий спосіб читач не відтворюватиме [z] як [c], проте і цей спосіб не вирішує проблему, оскільки літера [z] звучить у німецькій мові як [ц]. Отже, можемо дійти до висновку, що цю проблему поки не вирішено, тому створення єдиного стандарту відтворення є необхідним рішенням для зменшення варіативності.

Літеру [ч] також відтворюють згідно двох основних систем транслітерації. Проте у 80% випадків перекладачі послуговуються буквосполученням [tsch] згідно Duden-Transkription. Інші 20% проаналізованих топонімів містять [ch], варіант відтворення, запропонований Постановою 2010. Проте у німецькій мові буквосполучення [ch] позначає літеру [х]. І це у свою чергу може призвести до деформації звучання топоніма. Наприклад, село Дворічне відтворено на платформі Tagesspiegel як Dvorichne. А з іншого боку, дуже схожа назва – селище Дворічна – на сторінці Ukrinform відтворили як Dworitschna. Ми бачимо, що у першому випадку перекладач, ймовірно, використовував систему транслітерації згідно Постанови 2010, а в другому – Duden-Transkription. Проте незважаючи на однакове звучання обох назв українською, у німецьких варіантах будуть значні розбіжності. Перший варіант, а саме Dvorichna літера [ч] передається як [ch], що у німецькій вимові може

звучати як [x], і відповідно топонім як [д в о р і х н а]. Натомість другий варіант, Dworitschna, точно передає звучання цього топоніма. Цей приклад підкреслює те, яке велике значення має система транслітерації у перекладі та наскільки важливим є наявність єдиного стандарту.

На здивування було виокремлено топоніми, у яких літера [ш] відтворена по-особливому. Одним із таких прикладів є назва села Перше травня. Цей топонім не адаптували до німецькомовного читача та не перекладали дослівно, його транскрибували як Perstsche Trawnja, але варто зазначити, що зробили це не відповідно до згаданих вище стандартів, оскільки літера [ш] має прямий відповідник у німецькій мові. Також було виокремлено один топонім, коли для відтворення послуговувались системою транслітерації згідно Постанови 2010, а саме топоніми вулиця Мала Шияновська, відповідно Mala-Shyianovska-Straße.

Доволі важкою для відтворення виявилась літера [щ]. Під час аналізу було виокремлено такі способи відтворення: Щербинівка – Stschtscherbyniwka, Піщане – Pistschtschane, тобто літеру [щ] передали як [stschtsch] у цьому варіанті та як [shch] у іншому, наприклад Малі Щербаки – Maly Shcherbaky – за стандартами Постанови 2010.

Варто зазначити, що труднощі, які виникають під час перекладу українських назв, пов'язані не лише з відсутністю деяких звуків у німецькій мові чи використанням різних стандартів транслітерації, а й із політичною ситуацією. Найчастіше німецькомовні медіа використовували русифіковані форми, тобто транслітерацію робили відповідно до російських форм слів, які були затверджені ще за часів Радянського Союзу та увійшли до вжитку міжнародного простору саме через призму російської. Проте після 2022 року, а саме після початку повномасштабного вторгнення, німецькомовний простір став частіше відтворювати українські географічні назви саме відповідно до українських мовних норм транслітерації.

Крім того, не менш важливу роль відіграє політика медіапростору. Деякі офіційні онлайн платформи повинні узгоджувати переклад топонімів та інших реалій із міжнародними стандартами, тоді як незалежні, приватні медіа

використовують ті стандарти, які вважають за потрібне. У такий спосіб вони позиціонують себе у міжнародному просторі, показують підтримку чи засудження.

Підсумовуючи все описане вище, можна дійти висновку, що питання транслітерації є актуальним та динамічним, оскільки постійно зазнає змін. А стандартизація транслітерації та транскрипції українських топонімів у німецькомовному медіадискурсі ще триває та формується. Саме тому створення єдиного стандарту для відтворення є надзвичайно важливим для української мови та її позиції у міжнародному просторі.

2.1.3 Експлікація топонімів

Варто зазначити, що до топонімів часто додають пояснення, щоб було легше зрозуміти розташування певного топоніма чи його особливості. Такий прийом називають експлікацією. Вона може бути зумовлена певними політичними, культурними чи історичними чинниками.

Серед різних видів експлікації найпоширенішими є типові класифікації населених пунктів чи географічних об'єктів. Серед них, наприклад, такі додатки, як:

- місто – die Stadt, наприклад die Stadt Charkiw, die Stadt Dnipro, die Stadt Cherson;
- село – das Dorf, наприклад das Dorf Dworitschna, Dorf Slabyn, Dorf Novovorontsovka;
- поселення – die Siedlung , наприклад die Siedlungen Sahrysowe und Nowa Kruhlejkiwka, Siedlungen Torske, Nowojehoriwka;
- річка – der Fluss, наприклад Fluss Oskol, Flüsse Seim und Desna.

Такий тип експлікації застосовують, щоб надати уявлення про розмір та статус населеного пункту, особливо якщо назва не є популярною. Або ж, наприклад, у випадку топоніма Дніпро, який позначає як річку, так і місто, додаток використовують для уточнення та кращого розуміння читачем. Особливо актуальним такий метод став із початком повномасштабного

вторгнення, коли з'явилась потреба відтворення численних маловідомих топонімів, які стали ключовими у ході військових дій.

Але не тільки маловідомі міста часто відтворюють шляхом експлікації. От наприклад, столицю України, Київ, нерідко можна зустріти із додатковим словом *Hauptstadt* (столиця). Так, у проаналізованих статтях часто можна побачити приклади експлікації, як *die ukrainische Hauptstadt Kiew* (українська столиця Київ) чи *die Hauptstadt Kyjiw* (столиця Київ). У такий спосіб перекладачі підкреслюють політичне значення цього міста для України.

Ще один доволі поширений метод експлікації – це географічне уточнення за допомогою вказівки на сторіні світу чи регіональне розташування. Наприклад, при перекладі міста Полтава, яке, ймовірно, є не досить відомим для німецькомовного читача, цю назву подають із таким доповненням: «*Die Stadt Poltawa liegt südwestlich von der Großstadt Charkiw, im Zentrum der Ukraine*». Дослівно автор додає, що місто Полтава розташоване на південний захід від Харкова, в центрі України. У такий же спосіб відтворено і такі міста як Авдіївка, Вінниця та Херсон: *die Stadt Awdijiwka im Osten der Ukraine* (місто Авдіївка на сході України), *die zentralukrainische Stadt Vinnytsia* (центральноукраїнське місто Вінниця), *die südukrainische Grossstadt Cherson* (південноукраїнське місто Херсон).

Сюди ж можна віднести такі приклади:

- *Dorf nahe der Stadt Oleschky* (село поблизу міста Олешки);
- *Dorf in der Nähe von Mariupol* (село поблизу Маріуполя);
- *die ostukrainische Stadt Bachmut* (східноукраїнське місто Бахмут);
- *Odessa am Schwarzen Meer* (Одеса біля Чорного моря);
- *die ukrainische Grenzregion Sumy* (прикордонна Сумська область України);
- *Schwarzmeerstadt Sewastopol* (Чорноморське місто Севастополь).

Метою цього виду експлікації є створення географічного орієнтиру для читача, який дозволить чітко розуміти розташування того чи іншого географічного об'єкта.

Платформа Tagesschau досить часто використовує такий метод експлікації для кращого розуміння топонімів. Так, у статті про Львів бачимо: «Stadt Lwiw – rund 70 Kilometer von der polnischen Grenze entfernt». Тобто для кращого розуміння розташування міста автор дає, що Львів лежить за 70 кілометрів від кордону.

Окрім інформативної функції, метод експлікації може слугувати і для політичної конотації, зокрема позиції медіа щодо певних політичних дій інших країн.

Такий тип експлікації яскраво простежується у проаналізованих статтях, які стосуються воєнної тематики. Наприклад, при перекладі Автономної Республіки Крим зазвичай залишають тільки назву Крим – Krim, щоправда, подекуди додають слово Halbinsel, що у перекладі означає півострів. А саме автори видань Tagesschau, Deutsche Welle та ZDFHeute вирішили використати метод експлікації. Проте, незважаючи на транслітерацію через призму російської мови, дуже часто трапляється варіант експлікації «die von Russland annektierte Halbinsel Krim», який дослівно перекладаємо як «анексований росією півострів Крим». Саме такий метод використовують перекладачі платформи Deutsche Welle. Сюди ж можна віднести ще інші приклади, besetzten Gebieten (окуповані області) та die selbsternannten «Volksrepubliken Donezk und Luhansk» (самопроголошені «Донецька та Луганська народні республіки»). Саме з допомогою експлікації було продемонстроване ставлення медіа до політичної ситуації в Україні та її підтримка.

У статті на платформі Deutsche Welle спостерігаємо ще один досить незвичайний варіант експлікації, а саме місто Донецьк описали як «Donezk, der russisch beherrschten Hauptstadt des Kohle- und Stahlreviers Donbass». У перекладі «Донецьк, підконтрольна росії столиця вугільно-металургійного регіону Донбасу». Автор вирішив доповнити назву міста, щоб створити насичений та водночас інформативний опис топоніма. У такий спосіб він зумів підкреслити політичний контекст, уточнити географічне розташування та значення міста. Таким методом послуговувались перекладачі й при відтворенні топоніма

Добропілля: «die Bergbaustadt Dobropillja im Westen der Region Donezk» (Шахтарське місто Добропілля на заході Донецької області). Як зазначалось раніше, такий прийом автор використовує, що надати краще розуміння для читача про місто.

Не менш цікавим для дослідження та доволі дискусійним стало питання про відтворення адміністративних термінів у межах застосування експлікації. У проаналізованих статтях особливо часто зустрічається поняття «область». Це не просто назва, це – одиниця адміністративно-територіального поділу в Україні. Під час аналізу було виокремлено кілька варіантів того, як перекладачі відтворюють її. Одним із найпоширеніших варіантів є німецьке слово Region, що є відповідником до українського слова область. Наприклад: die Region Odessa, die ganze Region Donezk, Region Charkiw. Щоправда, при відтворенні перекладачі застосовують й метод перестановки для адаптації топоніма до німецьких стандартів утворення назв областей.

Іншим варіантом, який також досить часто використовують при відтворенні топонімів, є слово das Gebiet, наприклад Skadowsk im Gebiet Cherson (Скадовськ у Херсонській області).

Проте на платформі Ukrinform перекладач вирішив зовсім не перекладати це поняття, а залишити його оригінальну назву та транслітерувати. З одного боку, автор підкреслив особливу назву українських адміністративно-територіальних одиниць, але з іншого боку, міг ввести в оману цільову аудиторію та не зовсім точно донести сенс речення. Так, у фразі «Im Dorf Dworitschna in Oblast Charkiw ein Mann durch Beschuss getötet» (Один чоловік загинув внаслідок обстрілу в селі Дворічна Харківської області) було збережено оригінальну протранслітеровану назву адміністративного поділу. Проте вже у наступному реченні бачимо використання іншого слова, а саме «Im Dorf Dworitschna in der Region Charkiw...» (у селі Дворічна Харківської області). Так, може дійти висновку, що частіше поняття «область» усе-таки перекладають, а якщо перекладач вирішує залишити оригінальну назву, то він потім подає інший варіант відтворення слова для розуміння цього поняття.

Отже, з огляду на проаналізовані приклади, варто зазначити, що експлікація є невід'ємним методом під час відтворення українських топонімів у німецькому медіадискурсі. Експлікація виконує не тільки інформативну функцію для кращого розуміння, а часто стає політичним чи географічним орієнтиром для цільової аудиторії. Саме тому при відтворенні топонімів на іноземну мову для аудиторії, яка може не знати розташування міст, варто додавати пояснення, щоб уникнути непорозумінь.

2.1.4 Принципи відтворення вулиць, площ та інших географічних об'єктів

Для аналізу було обрано декілька статей, які описують зміни назв вулиць, тобто старі та нові назви міста Харкова та Києва.

Варто зазначити, що назви вулиць, або як їх ще називають годоніми, мають декілька значних відмінностей в українській та німецькій мовах. Так, наприклад, назва вулиці українською мовою «вулиця Тараса Шевченка» передбачає слово «вулиця» на першому місці і назва на другому. В німецькій мові все навпаки, «Goethestraße» (Гетештрассе), відповідно, назва на першому місці, а слово вулиця – у кінці. Це досить важливий нюанс, про який варто пам'ятати під час відтворення годонімів.

Під час аналізу 38 назв вулиць було виокремлено такі типи відтворення: повна адаптація до німецької назви – Gagarinstraße (вулиця Гагаріна); часткова адаптація – Helden von Charkiw Straße (вулиця героїв Харкова); а у випадку з вулицею Мокра, яку відтворили як Mokra-Straße за допомогою транслітерації, варто зауважити, що адаптації уникнули. Ще одним методом, який є найбільш популярним, оскільки саме 36 назв вулиць відтворено у такий спосіб, є часткова адаптація до німецької назви, відтворення назви з допомогою транслітерації Lewka-Lukjanenko-Straße (вулиця Левка Лук'яненка) чи Klymenta-Kvitka-Straße (вулиця Клементя Квітки). Проте варто зазначити, що зміна закінчення збережена лише в імені, прізвище ж – без відтворення зміни закінчення. Щоправда, було чимало топонімів, де закінчення зовсім не

додавали, що є більш типовим для німецької мови, але водночас не повністю відтворює українську назву.

Ми зробили порівняння усіх варіантів відтворення вулиць (див. табл. 3) і дійшли висновку, що частіше закінчення зберігають, але через те, що немає єдиного стандарту для відтворення вулиць, перекладачі відтворюють назви по-різному, в одному випадку – щоб зберегти українську форму, а в іншому – максимально адаптувати для німецького читача.

Таблиця 3

Варіанти відтворення назв вулиць

Повністю збережені закінчення	Marschall-Timoschenko-Straße, Martyrosyan-Straße, Serhiy-Berehovoy-Straße, Rodyna-Bunge-Straße, Marschall-Rybalko-Straße, Volodymyr-Zhabotynskyi-Straße, Alexander-Dahl-Straße, Leibniz-Straße, Kastusya-Kalinovskyi-Straße, Nemirovych-Danchenko-Straße, Pavlo-Pestel-Straße, Vasyl-Donchuk-Straße, Bohdan-Chmelnyzkyj-Straße, Oles-Hontschar-Straße, Ivan-Mazepa-Straße
Частково збережені закінчення	Lewka-Lukjanenko-Straße Klymenta-Kvitka-Straße Oleksandr-Makhova-Straße Evgena-Tschikalenko-Straße
Без збереження закінчення	Jakutska-Straße, Rostyslavska-Straße Muromska-Straße, Makarenka-Straße, Astrachanska-Straße, Polkovnyka-Potiekhina-Straße, Vystavkova-Straße, Zholudeva-Straße, Mala-Shyianovska-Straße, Puschkinska-Straße,

	Kudrjaschowa-Straße, Mokra-Straße, Skomoroska-Straße, Pylypivska-Straße, Lawrska-Straße, Dobrovolchyh-Batalyoniv-Straße, Novonavodnytska-Straße
--	---

Ще однією особливістю, яку ми помітили у відтворенні назв вулиць німецькою, є додавання дефісу до всіх частин назви. Це зовсім не типово для української мови, проте у нас виникло декілька думок, які можуть пояснити такий спосіб відтворення. По-перше, дефіс забезпечує у німецькій мові чітку та структуровану назву, яку легше сприймати для читання. По-друге, дефіс дозволяє уникнути граматичних помилок та допомагає розпізнати, що всі частини назви є одним цілим. Без дефісу, натомість, назва «вулиця Івана Мазепи», наприклад, яку відтворили як «Ivan-Mazepa-Straße», могла б виглядати як два окремі об'єкти. Це у свою чергу призвело б до викривлення назви та спричинити хибне розуміння німецькомовною аудиторією.

Під час аналізу було розглянуто також декілька топонімів, які позначають парки, провулки та площі. Так, назву «парк Юності» на платформі Pragmatika відтворили як «der Yunist-Park». Перекладач вдало адаптував назву для німецької аудиторії, з одного боку, транслітерував її, щоб зберегти оригінальну назву, а з іншого, застосував метод перестановки та додав дефіс, що зробило відтворення цього топоніму якісним.

У такий же спосіб були відтворені проаналізовані назви площ та провулків. Наприклад, топонім «Наводницька площа» відтворили як «Navodnytska-Platz», тобто транслітерація самої назви та переклад додатку «площа», а також дефіс. Або ж топонім «провулок Червиновський» відтворено як «Tscherwynowskyi-Gasse», де перекладач окрім згаданої вище транслітерації та перекладу додатку використав метод перестановки задля наближення назви до німецьких стандартів.

Отже, під час перекладу вулиць, провулків, площ та парків використовують сталі стандарти відтворення німецькою мовою. Зазвичай це

сталі відповідники назв із застосуванням транслітерації. Якщо ж топоніми є складеними, то часто використовують дефіс та метод перестановки, щоб адаптувати топонім до німецьких мовних норм.

2.2 Відтворення топонімів через призму історії та політики

2.2.1 Історична традиція відтворення топонімів

На жаль, українська мова довгий час зазнавала змін та придушень з боку влади, яка століттями намагалась знищити та спотворити її. Тому і не дивно, що топоніми також зазнали впливу. Через належність України до складу СРСР українські назви часто змінювали на російські та навіть видавали накази про перейменування міст. І хоч із плином історії Україна стала незалежного державою та перейменувала багато назв, у міжнародному просторі досі часто прослідковується історична традиція відтворення.

Найбільшого впливу, звісно, зазнали українські назви від російської мови, тому дуже часто у статтях можна зустріти транслітерацію чи транскрипцію на російський лад. Особливо це стосується великих міст, таких як Київ, Дніпро чи Одеса. Як вже згадувалось раніше, саме форма «Kiew», тобто через призму російської мови, вживається найчастіше з-поміж усіх інших. Сюди ж можна віднести назви таких міст, як Хмельницький, Чорнобиль, Дніпро (як назва міста так і річки).

Цікаво, що місто Одеса, яке було використано у 7 статтях, завжди транслітерували саме із 2 літерами [с] – Odessa, тобто відповідно до російської форми цього топоніма. Щоправда, такі дії перекладача можна пояснити і по-іншому. Насправді питання фонетики відіграє одну з найважливіших ролей під час транслітерації. А як уже згадувалось раніше німецька літера [s] має два варіанти звучання, а саме як [с], коли після неї стоїть приголосна та [з], якщо наступною буде голосна. У нашому прикладі після [с] стоїть голосна буква [а]. Тому, якщо написати топонім із однією [с], то для німецькомовної аудиторії

назва звучатиме як [о д е з а]. Можливо, це і було задумкою автора, проте він не врахував, що подвоєна [с] вживається й у російській формі.

Варто зазначити, що у медіапросторі також використовують застарілі назви топонімів, які також часто були російськими. Так, місто Дніпро, окрім відтворення методом транскрипції відповідно української назви Dnipro, та російського варіанту транскрипції Днепр, на платформі Ukrinform подають як Dnipropetrowsk, тобто застарілу назву, яку використовували до 2016 року [Дніпро]. Таким же методом відтворення користується і онлайн платформа для новин ZDFHeute. Замість актуальної назви міста Сіверськодонецьк вони відтворюють її як Sjewjerodonezk, тобто Северодонецьк, назву, яка була актуальною до 2024 року [Сіверськодонецьк]. Але не можна стверджувати, що цей топонім відтворюють тільки на російський лад. Наприклад, у публікації від Kleine Zeitung ми бачимо актуальну назву, Sewerodonezk, транскрипцію нової української версії цього міста.

На платформі Zeit ми простежили, що чимало назв сіл, які мають нову українську назву, відтворюють за старим зразком, дотримуючись історичної традиції (див. табл. 4).

Таблиця 4

Варіативність при відтворенні сіл

Стара назва	Нова назва	Вітворення німецькою на платформі Zeit
Новий Труд	Відродження	Nowij Trud
Перше Травня	Леонтовичі	Perstsche Trawnja
Желанне	Благодатне	Stschelanne
Первомайське	Авдіївське	Perwomaiske
Пролетарське	П'ятипілля	Proletarske

На основі проведеного аналізу варто зазначити, що деякі медіаплатформи використовують застарілі назви, проте повинні послуговуватись новими актуальними українськими географічними назвами. Тому можемо зробити висновок, що це питання поки не є повністю вирішеним та вимагає змін у способах відтворення топонімів, які обирають перекладачі медіадискурсу.

Під час дослідження статей було виокремлено кілька гідронімів, у яких можна простежити відтворення крізь призму історичної традиції. Такі річки, як Дніпро та Оскіл, перекладають двома способами, а саме з допомогою транскрипції відповідно до стандартів української мови – Dnipro та Oskil. Щоправда, у інших статтях ми простежуємо переклад топоніма згідно російської назви, а саме Dnepr та Oskol. Але не можна стверджувати, що тут переважає один із методів, оскільки під час аналізу було тільки по одному варіанту кожного із методів.

Щоправда, історична традиція відтворення передбачає не тільки використання російської форми, оскільки Україна перебувала і під впливом інших держав, які деякою мірою також вплинули на формування та відтворення топонімів. Так, місто Львів зазвичай відтворюється за допомогою транслітерації, а саме Lwiv. Але іноді перекладачі застосовують досить знайому для німецькомовного оточення назву Lemberg. Таку незвичайну для українців форму відтворення ми зустріли на платформі Kleine Zeitung. Саме у такий спосіб цей топонім зображений на карті України. Варто зауважити, що таку назву використовують у зв'язку із історичною традицією, а саме через панування Австро-Угорської імперії на території західної України. Тоді у XIX столітті німецька мова стала офіційною і у зв'язку із політичними та суспільними змінами місто швидко отримало нову назву Lemberg. Але із плином часу, не зважаючи на численні зміни у політичному устрої України та офіційній назві Львову, топонім Lemberg все ж залишається однією із можливих альтернативних імен міста, які можна зустріти у німецькомовному просторі.

Отже, історичний контекст та події залишили величезний слід на українських географічних назвах. І незважаючи на численні зміни впродовж століть, ця призма історичного впливу ще досі залишається актуальною під час відтворення топонімів. З одного боку, ця традиція забезпечує впізнаваність, проте з іншого – численні виклики для перекладача та варіативність у медіапросторі.

2.2.2 Політичний контекст. Особливості відтворення топоніміки окупованих територій

Не менш важливим та актуальним є традиції політичної та територіальної належності при відтворенні топонімів. Найбільш яскраво це питання можна розглянути за допомогою географічних назв окупованих територій.

Особливо привернули увагу такі міста як Донецьк та Луганськ, оскільки вони є окупованими доволі давно і цікаво проаналізувати, у який спосіб відтворюють їхні назви. Варто зазначити, що у проаналізованих статтях ми побачили тільки два варіанти їх відтворення, а саме транскрипція відповідно до українського правопису, тобто Luhansk, Donezk. Тобто навіть незважаючи на панування російської мови на цих територіях, у німецькомовному просторі все одно беруть за основу саме українські форми. Іншим не менш цікавим варіантом є «Volksrepubliken Donezk und Luhansk» від Deutsche Welle. У цьому випадку було застосовано два методи відтворення, а саме транскрипція та експлікація. У зв'язку із політичною ситуацією та новою російською назвою, а саме «Донецька та Луганська народні республіки», перекладач вирішив відтворити назви у такий спосіб. Щоправда, автор також додав цікаве уточнення, «selbsternannte «Volksrepubliken Donezk und Luhansk»», що у перекладі означає «самопроголошені Донецька та Луганська народні республіки». Також варто зазначити, що такий спосіб перекладу зустрічався тільки раз, тому можемо зробити висновок, що в цьому випадку у німецькомовному медіапросторі частіше використовують саме українські назви.

Регіон Донбас у медіапросторі перекладають зазвичай через призму російської традиції як Donbass. Інших варіантів відтворення під час аналізу не було.

Особливу увагу привернула також назва Автономної Республіки Крим, захопленої та окупованої ще у 2014 році [Крим]. Так, впродовж аналізу було виокремлено 8 статей, де було згадано даний топонім. На жаль, усі джерела транслітерують назву із російської, а саме як Krim.

Також яскраво простежити вплив політичної ситуації можна на назвах населених пунктів окупованих територій. Найбільшу кількість топонімів було виокремлено із таких платформ, як Zeit, Ukrinform та Kleine Zeitung. Ми проаналізували декілька карт та статей, запропонованих німецькими медіа, і виявили, що чимало міст та селищ на окупованих територіях відтворюють через призму російської мови. Наприклад, селище Ямполівка, що у Донецькій області, відтворена на карті України, яку пропонує Ukrinform, як Jamropolowka, що повністю співпадає з російською формою цієї назви, Ямполовка. А на сайті Tagespiegel ми побачили два топоніми, а саме селища Куп'янськ Лівобережний та Куп'янськ Вузловий, які також були окупованими територіями. Їх було відтворено також на російський лад, тобто Kupyansk Levoberezhny та Kupyansk Uzlovy.

Проте варто зазначити, що під час нашого аналізу, відтворення географічних назв окупованих територій частіше все ж зустрічається саме з української. От наприклад на платформа Zeit такі назви, як Диліївка (Dyljiwka), Дачне (Datschne), Петрівка (Petriwka), Неліпівка (Nelipiwka) транслітерували саме відповідно до українських норм.

Проблемою медіа є, як вже згадувалось раніше, наявність старих неактуальних назв певних топонімів, які із зросійщених нещодавно були замінені на нові українські. Можливо, перекладачі відтворюють назви окупованих територій російською не через підтримку її панування на цих територіях, а через відсутність актуальних назв.

Можна стверджувати, що відтворення географічних назв має величезний зв'язок із політичним контекстом, особливо у медіапросторі. Через переклад топонімів медіа формують власну позицію у міжнародному середовищі. Переклад слугує засобом оцінки, схвалення чи засудження певних політичних дій. Тому для перекладача відтворення топонімів вимагає глибоке розуміння політичної та історичної ситуації, обставин та позиції медіа до певної події.

Висновки до другого розділу

На основі аналізу відтворення українських топонімів у німецькомовному медіадискурсі на основі прикладів із німецькомовних медіатекстів із електронних видань було зроблено такі висновки:

1. При відтворенні українських географічних назв у німецькому медіадискурсі існує проблема варіативності, тому для визначення її причин було проаналізовано кілька перекладацьких методів, що використовують при перекладі топонімів. Серед них найбільш поширеним є метод транскрипції та транслітерації, що передбачає низку труднощів при відтворенні певних букв. Метод експлікації також досить часто застосовують при перекладі, особливо якщо перекладач хоче закласти певний географічний чи смисловий орієнтир. А перекладацькі трансформації є невід'ємною частиною перекладу вулиць, парків, алей та інших географічних об'єктів, які різняться за формою утворення в українській та німецькій мовах.
2. Історичний та політичний контекст має сильний вплив при відтворенні топонімів у медіадискурсі. У такий спосіб перекладачі забезпечують краще розуміння топоніма, адаптують його до цільової мови чи підкреслюють політичну позицію медіа у медіапросторі. Проте такий метод також є причиною варіативності топонімів.

Таким чином, за допомогою аналізу нам вдалось виявити та основні методи відтворення топонімів та встановити причини виникнення варіативності

при відтворенні українських географічних назв у німецькомовному медіадискурсі.

ВИСНОВКИ

Під час дослідження було проаналізовано визначення поняття «топонім», що дало змогу стверджувати, що він, окрім називної функції, виконує ще низку інших, що робить його багатограним та функціональним інструментом, який не тільки називає географічний об'єкт, а й репрезентує соціальні зміни. А дослідження підходів до його класифікації полегшило роботу над аналізом топонімів.

Виділено лінгвістичні проблеми при відтворенні топонімів, які зумовлені використанням різних алфавітів та мовних норм, історичної чи політичної традиції топонімів та методів, які перекладач обирає. Так, в українській мові було виділено проблему варіативності топонімів, що у свою чергу вимагає створення єдиних принципів відтворення топонімів у міжнародному просторі.

Розглянуто прийоми перекладу топонімів, серед яких зокрема найпоширенішими є транскрипція та транслітерація. Не менш популярними стали також методи адаптації, калькування, транспозиції, експлікації та переклад через призму історичної традиції. А при розбіжностях у побудові топонімів було виділено метод перекладацьких трансформації, таких як заміна чи переставлення. Проте загалом вибір методу залишається за автором.

Проаналізовано переклад топонімів у медіадискурсі, в результаті чого встановлено, що відтворення топоніма є не просто адаптацією назви, а й інструментом, який дозволяє репрезентувати суспільну позицію медіа та водночас впливати на формування громадської думки.

Проведено аналіз методів перекладу українських географічних назв у німецькомовному просторі. Серед них було детально розглянуто метод транслітерації і транскрипції та, на основі проаналізованих топонімів, визначено літери, при відтворенні яких виникає найбільше труднощів. Було проаналізовано метод експлікації та зроблено висновок, що експлікація часто відображає певну позицію медіа чи стає географічним орієнтиром при перекладі у медіадискурсі. Було розглянуто принципи відтворення вулиць та

інших географічних об'єктів, що дозволило стверджувати, що перекладачі використовують сталі стандарти при їхньому відтворенні. Це дозволило краще зрозуміти особливості медіадискурсу німецькомовних країн, та визначити гостру проблему варіативності, яка виникає під час перекладу топонімів у медіатекстах.

Досліджено відтворення топонімів крізь призму історії та політики, що дає підстави стверджувати, що історичний та політичний контекст часто впливає на вибір методу перекладача у медіадискурсі, що у свою чергу є способом формування власної позиції медіа у міжнародному просторі. Проте такий підхід до перекладу також є однією із причин варіативності під час відтворення українських топонімів.

Отже, у результаті дослідження можна дійти висновку, що відтворення українських географічних назв є актуальним питанням, яке потребує подальших досліджень. Аналіз прийомів відтворення топонімів є доцільним способом для визначення особливостей та гострих проблем при перекладі, серед яких, зокрема, потреба у розробці єдиних стандартів передачі топонімів у міжнародному просторі, які значно полегшать роботу перекладачів, допоможуть уникнути варіативності та уможливлять якісне відтворення географічних назв у медіапросторі.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Bachelorarbeit zum Thema “Wiedergabe von ukrainischen Ortsnamen im deutschen Mediendiskurs“ widmet sich der Analyse der Wiedergabe von Ortsnamen in Medientexten. Dieses Thema ist relevant, weil mit den Veränderungen in der digitalen Welt und der Globalisierung die Frage der genauen und einheitlichen Übersetzung von Ortsnamen besonders bedeutsam geworden ist. Das Ziel dieser Arbeit ist es, anhand von Artikeln über den Krieg in der Ukraine zu analysieren, wie ukrainische Ortsnamen im Mediendiskurs des deutschsprachigen Raums wiedergegeben werden.

Die Arbeit besteht aus zwei Kapiteln: einem theoretischen und einem praktischen. Das erste Kapitel befasst sich mit den theoretischen Grundlagen der Erforschung von Ortsnamen, nämlich der Toponymie in der Linguistik und der Übersetzungswissenschaft. Ortsnamen sind von vielen Sprachwissenschaftlern erforscht worden, was zu zahlreichen Klassifizierungen geführt hat, die in dieser Bachelorarbeit ebenfalls behandelt wurden. Dies ermöglichte uns ein besseres Verständnis des untersuchten Themas.

Außerdem wurden sprachliche Probleme bei der Übersetzung von Ortsnamen festgestellt, von denen das größte darin besteht, dass es keine einheitlichen Standards für die Wiedergabe von Ortsnamen gibt. Dies ist ein Faktor, der die Variabilität der ukrainischen Ortsnamen bei der Übersetzung beeinflusst. Im ersten Kapitel wurden auch die Methoden der Wiedergabe von Ortsnamen untersucht, von denen die am häufigsten verwendeten die Transkription und Transliteration, die Adaptation, die Umschreibung, die Explikation, die Übersetzungstransformation und die Übersetzung unter Berücksichtigung von Geschichte und Politik sind. Zudem lag unser Augenmerk auf dem Mediendiskurs und wir analysierten die Wiedergabe von Ortsnamen in deutschen Medientexten. Dabei kam man zu dem Schlussfolgerung, dass es dort ein akutes Problem der Variabilität gibt, das durch die Schaffung einheitlicher Standards für die Wiedergabe ukrainischer Ortsnamen im Deutschen gelöst werden kann.

Das zweite Kapitel befasst sich mit den Methoden der Wiedergabe von Ortsnamen. Es wurde festgestellt, dass das Problem der Variabilität in den Medientexten über den Krieg in der Ukraine deutlich sichtbar ist. Anhand der Beispiele der analysierten Ortsnamen wurde festgestellt, dass zahlreiche Schwierigkeiten bei der Wiedergabe von Ortsnamen während der Transliteration und Transkription auftreten. Zudem wird die Explikation bei der Wiedergabe und ihre Rolle bei der Übersetzung von Medientexten analysiert. Es wurden die Prinzipien der Wiedergabe von Straßen und anderen Ortsnamen und die Verwendung von Übersetzungstransformationen bei ihrer Wiedergabe untersucht.

Anhand der gesammelten Beispiele wurde die Frage des historischen und politischen Kontexts bei der Wiedergabe von Ortsnamen analysiert. Zusammenfassend lässt sich also sagen, dass Übersetzer bei der Wiedergabe von Ortsnamen häufig den historischen und politischen Kontext nutzen. Dies lässt sich in Medientexten über den Krieg deutlich erkennen. Es ist jedoch zu beachten, dass dies auch einer der möglichen Gründe für die Variabilität ist.

Zusammenfassend lässt sich sagen, dass die Wiedergabe von Ortsnamen ein komplexes Thema ist, das weiterer Forschung bedarf. Gleichzeitig ist man zu dem Schlussfolgerung gekommen, dass es notwendig ist, einheitliche Standards für die Weitergabe von ukrainischen Ortsnamen im internationalen Raum und insbesondere in deutscher Sprache zu entwickeln. Dies wird dazu beitragen, Abweichungen zu vermeiden, die Arbeit der Übersetzer bei der Übersetzung von ukrainischen Ortsnamen zu erleichtern und die Übermittlung von Ortsnamen ohne eine dritte Vermittlungssprache zu ermöglichen.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абросимова О. І. Особливості передачі топонімів в текстах метакультурної комунікації (на матеріалі країнознавчого довідника «Tatsachen über Deutschland» та його перекладу «Німеччина у фактах»). *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов.* Харків, 2023. №1125(79). С. 75-80.
2. Армашевська Т. В. Географо-топонімічний аналіз території Чернігівської області: автореф. дис. ... канд. геогр. наук : 11.00.11 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. 151 с.
3. Бадан А. А., Євсігнеєва О. Ю. Проблема стандартизації та перекладу географічних назв германського походження. *Закарпатські філологічні студії.* Ужгород, 2021. Вип. 16. С. 162-166.
4. Бараненкова Н. А., Литвин С. В. Експлікація як спосіб перекладу безеквівалентної лексики науково-технічного стилю. *Вісник НТУУ «КПІ». Філологія. Педагогіка : збірник наукових праць.* Київ, 2014. Вип. 4. С. 6–13.
5. Богуш Л. А. Вплив медіа на формування громадської думки. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* Київ, 2021. Т. 32 (71), № 1. С. 299-304.
6. Відтворення українських власних назв (антропонімів і топонімів) іноземними мовами : доповіді та повідомлення Міжнародної наукової конференції, Київ, 7-8 грудня 1993 р. / Інститут української мови НАН України, Головне управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України. Київ: Інститут української мови НАН України, 1995. 175 с.
7. Гілецька, З. І. Проблеми передачі українських власних назв словацькою мовою. *Закарпатські філологічні студії.* Ужгород, 2020. Т. 1, № 14. С. 29-37.
8. Гонца І. С. Українська ономастика: Навчальний посібник для здобувачів вищої освіти. Умань : “Візаві”, 2021. 192 с.

9. Дерік І. М. До проблеми перекладу українських топонімів на германські мови (на матеріалі української, англійської та німецької мов). *Мова*. Одеса: Астропринт, 2012. № 17. С. 123-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mova_2012_17_32 (дата звернення: 16.02.2025)
10. Дніпро (місто). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%BE_\(%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%BE_(%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE)) (дата звернення: 15.04 .2025)
11. Екзоніми // Словник.ua. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%95%D0%9A%D0%97%D0%9E%D0%9D%D0%86%D0%9C%D0%98> (дата звернення: 19.04 .2025)
12. Журавель Т. В., Хайдалі Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. Одеса, 2015. Вип. 19(2). С. 148-150.
13. Карпик М., Твердохліб О. Медіа-дискурс Австрії як відображення культуромовного буття етносу. *Езиков свят = Orbis linguarum*. Vlagoevgrad, 2023. Т. 21, кн. 3. С. 100–112.
14. Карпенко О. П. Топонім. Українська мова: енциклопедія. Київ: Українська енциклопедія, 2000. С. 690.
15. Кіяниця К.Ю. Відтворення національного колориту українських ономастичних реалій німецькою мовою. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/4971/1/54.pdf> (дата звернення: 04.02.2025)
16. Крим. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC> (дата звернення: 15.04 .2025)
17. Лабінська Г. Топоніміка : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 274 с.
18. Лабінська Г. Топоніміка України. навч.-метод. посіб. Львів, 2020. 60 с.
19. Лучик В.В. Топоніміка. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Топоніміка> (дата звернення: 10.02.2025)

20. Любчук Н.В. Відтворення українських антропонімів і топонімів у німецькомовних ЗМІ. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. Одеса, 2018. Т. 4, Вип. 37. С. 175 -178.
21. Макаревич П. Ю. До питання визначення поняття «політичний медіа-дискурс». *Науковий вісник волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2012. № 1. С. 79 - 82.
22. Олефір Г.І., Дейнеко І.А., Дейнеко І.В. Топонімія в перекладі. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/2038/%D0%9E%D0%B%D0%B5%D1%84%D1%96%D1%80%204.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 11.02.2025)
23. Остапенко С. А. Експлікація як засіб мовної та культурологічної адаптації в процесі художнього перекладу. *Наукові праці. Мовознавство*. Миколаїв, 2018. Т. 315, Вип. 303. С. 19-23.
24. Остафіїв О. В., Стасюк О. С. Відтворення українських географічних назв у німецькому медіадискурсі. Тези III наукового семінару для молодих вчених «Актуальні проблеми перекладознавства та порівняльних студій» 12 лютого 2025 року. Київ, 2025. С. 74-76.
25. Педан М. С. Особливості перекладу власних назв в художніх творах. URL: http://confcontact.com/2013_04_17/25_Pedan.htm (дата звернення: 16.02.2025)
26. Переклад власних назв: 4 ефективні техніки. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/pereklad-vlasnix-nazv-4-efektivni-texniki> (дата звернення: 02.02.2025)
27. Пестушко А. В., Гончарова В. Б. Особливості творення топонімів у циклі романів Дж. Мартіна «Пісня льоду та полум'я». *Philological science and education: transformation and development vectors : Collective monograph*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. С. 64–80.
28. Печеранський І., Васкул Х. Сучасний медійний дискурс та роль у ньому журналістського розслідування. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія : Аудіовізуальне мистецтво і виробництво*. Київ, 2018. Вип. 2. С. 22-29.

29. Сидорук Г. І., Павленко А. Л. Основні способи перекладу англійських власних назв (на матеріалі науково-технічних текстів). *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Київ, 2016. Вип. 245. С. 278-282.
30. Сизонов Д.Ю. Медіадискурс та медіатекст у сучасному медійному просторі. URL: <https://studia-linguistica.knu.ua/wp-content/uploads/2018/11/2013-7-389-392-%D0%A1%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2-%D0%94%D0%AE..pdf> (дата звернення: 20.02.2025)
31. Сіверськодонецьк. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA> (дата звернення: 15.04 .2025)
32. Таранова Н. Основні етапи розвитку топонімії як науки. *Наукові записки ТНПУ ім. Володимира Гнатюка. Сер. Географія*. Тернопіль, 2006. Вип. 2. С.19-26.
33. Титаренко А. А. Принципи класифікації топонімів. *Science and education a new dimension*. Budapest, 2013. С. 141–146.
34. Техніки перекладу: транспозиція. URL: <https://profpereklad.ua/tehniki-perekladu-transpozicija/> (дата звернення: 22.03.2025)
35. Транскрипція // Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/Транскрипція> (дата звернення: 23.03.2025)
36. Транслітерація // Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/Транслітерація> (дата звернення: 23.03.2025)
37. Фокін С.Б. Прийом транспозиції в перекладі з іспанської на українську: об'єктивний та суб'єктивний аспекти. URL: https://postup.zzz.com.ua/Fokin_S_B_Transpozytsia.pdf (дата звернення: 06.02.2025)
38. Шепель Ю. Медіа-дискурс як засіб маніпулятивного впливу на читача. *Науковий вісник Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2017. № 3. С. 304–305.

39. Akademie der Wissenschaften zu Göttingen. Forschungsprojekt: Ortsnamen zwischen Rhein und Elbe – Onomastik im europäischen Raum. URL: <https://adw-goe.de/forschung/forschungsprojekte-akademienprogramm/ortsnamen-zwischen-rhein-und-elbe/projekt/ortsnamen/> (дата звернення: 27.03.2025)
40. Becher V. Explication and implication in translation. URL: <https://dnb.info/102042673X/34> (дата звернення: 15.03.2025).
41. Bily I. Geographische Namen und ihre Bildung. URL: http://landschaften-in-deutschland.de/themen/78_B_158-diebedeutung-der-namen/ (дата звернення: 06.04.2025).
42. Czernowitz – Tschernowitz. URL: https://bukovinasociety.org/bsa-file_villages-e/bsa-file_villages_list-e/bsa-file_villages_czernowitz-hauptstadt-der-bukowina-d/ (дата звернення: 09.04.2025).
43. Dijk van Teun. Discourse and Power. Bloombery Publishing. London 2017. 320 p.
44. Földes Csaba. Ortsnamen im Spannungsfeld von Öffentlichkeitssprache und sprachlichem Wandel. *Muttersprache*. Wiesbaden, 1999. 3. S. 303-315
45. ISO 9. URL: https://de.wikipedia.org/wiki/ISO_9 (дата звернення: 27.03.2025)
46. Lemberg Geschichte im Überblick. URL: <https://www.lemberg-lviv.com/uber-lemberg/geschichte/> (дата звернення: 27.03.2025)
47. Sergo L. Realienbezeichnungen und Übersetzung: Wiedergabeverfahren bei Eigennamen in Kunstreiseführern. URL: <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=pfBmDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA83#v=onepage&q&f=false> (дата звернення: 05.03.2025)
48. Stanislau/Ivano-Frankivs’k/Ivano-Frankovsk. URL: <https://ome-lexikon.uni-oldenburg.de/orte/stanislauivano-frankivskivano-frankovsk> (дата звернення: 27.03.2025)
49. Talbot M. Media Discourse. London: Edinburg University Press, 2007. 176 p.
50. Verezubenko, M. V., Ostrouschko, A. V. Besonderheiten von Toponymen in der deutschen Sprache am Beispiel der Siedlungsnamen in Bayern. *Наукові записки КДПУ. Кропивницький*, 2024. С. 194–202.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІЯЛУ

1. Aktuelle Karten, Grafiken und Nachrichten zur russischen Invasion // TAGESSPIEGEL. URL: <https://interaktiv.tagesspiegel.de/lab/wie-weit-sind-die-soldaten-aktuelle-karte-der-russischen-invasion-in-der-ukraine/> (дата звернення: 07.04.2025).
2. Alina Schadwinkel. Die verheerenden Folgen des Kachowka-Dammbruchs // Spiegel Wissenschaft URL: <https://www.spiegel.de/wissenschaft/natur/ukraine-krieg-die-toxischen-langzeitfolgen-des-kachowka-dammbruchs-a-ef3d143a-8706-4ab4-93c5-8209b26c9160> (дата звернення: 10.04.2025).
3. Babett Gumbrecht. Ukrainische Flüsse verseucht: Verfolgt Putin eine perfide Kriegstaktik? //Frankfurter Rundschau. URL: <https://www.fr.de/politik/ukraine-krieg-verseuchte-fluesse-putin-umwelt-fluss-wasser-versorgung-kiew-zr-93335388.html> (дата звернення: 07.04.2025).
4. Ballistischer Raketenangriff auf Krywyj Rih: Vier Tote, 17 Verletzte // UKRINFORM. URL: <https://www.ukrinform.de/rubric-ato/3977867-ballistischer-raketenangriff-auf-krywyj-rih-vier-tote-17-verletzte.html> (дата звернення: 15.04.2025).
5. CHRONIK IN KARTEN. Drei Jahre Krieg: Der Frontverlauf im Zeitraffer // KLEINE ZEITUNG. URL: <https://dossiers.kleinezeitung.at/ukraine-krieg-in-karten/> (дата звернення: 10.04.2025).
6. Christian Mölling und András Rácz. Was hinter Moskaus neuer Drohnen-Taktik steckt // Zdfheute. URL: <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/ausland/ukraine-krieg-russland-drohnen-taktik-nordkorea-100.html> (дата звернення: 15.04.2025).
7. Das Unrecht dokumentieren // TAGESSCHAU. URL: <https://www.tagesschau.de/ausland/europa/eu-gerichtshof-russland-100.html> (дата звернення: 12.04.2025).
8. Das Warten des Soldaten auf die eigene Luftwaffe // Die Presse. URL: https://www.diepresse.com/18433914/das-warten-des-soldaten-auf-die-eigene-luftwaffe?ref=inline_rel (дата звернення: 15.04.2025).

9. David Nauer. Wie russische Drohnen Andrej jagten – und er nur knapp überlebte // SPR NEWS. URL: <https://www.srf.ch/news/international/krieg-in-der-ukraine-wie-russische-drohnen-andrej-jagten-und-er-nur-knapp-ueberlebte> (дата звернення: 15.04.2025).
10. Dmitry Glukhovsky. Was ist das Böse? // Zeit Online. URL: <https://www.zeit.de/2025/11/massaker-butscha-russland-krieg-ukraine-boese> (дата звернення: 12.04.2025).
11. Dnepr: Drittlängster Fluss Europas ist die Schlüsselfront der Ukraine // EURONEWS. URL: <https://de.euronews.com/2023/11/10/dnepr-drittlangster-fluss-europas-ist-die-schlusselfront-der-ukraine> (дата звернення 10.04.2025).
12. Drei Jahre Ukraine-Krieg im Zeitraffer // Zdfheute. URL: <https://zdfheute-stories-scroll.zdf.de/ukraine-krieg-zeitraffer/index.html> (дата звернення: 15.04.2025).
13. Einwohner der Stadt Slawutytsch kamen den Besetzern mit ukrainischen Symbolen entgegen. Sie protestierten trotz der Schüsse und Granaten // War.Ukraine. URL: <https://war.ukraine.ua/de/heroes/einwohner-der-stadt-slawutytsch-kamen-den-besetzern-mit-ukrainischen-symbolen-entgegen-sie-protestierten-trotz-der-schuesse-und-granaten/> (дата звернення: 05.05.2025).
14. Generalstab meldet binnen eines Tages 216 Gefechte an der Front, 80 davon in Richtung Pokrowsk getötet // UKRINFORM. URL: <https://www.ukrinform.de/rubric-ato/3977877-generalstab-meldet-binnen-eines-tages-216-gefechte-an-der-front-80-davon-in-richtung-pokrowsk.html> (дата звернення: 15.04.2025).
15. Hanna Sokolova-Stekh. Ukraine: Wie es sich nahe der Front im Donbass lebt // Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/ukraine-front-krieg-russland-donbass-donezk-pokrowsk-awdijiwka-trump-putin-selenskyj/a-72072742> (дата звернення: 12.04.2025).
16. Hanna Sokolova-Stekh. Ukrainer in besetzten Gebieten: „Ich habe da niemanden mehr“ // Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/ukrainer-in-besetzten-gebieten-ich-habe-da-niemanden-mehr/a-70840612> (дата звернення: 10.04.2025).

17. Henner Hebestreit. Unterwegs mit der ukrainischen Marine // Zdfheute. URL: <https://www.zdf.de/nachrichten/heute-journal/hebestreit-schwarzen-meer-100.html> (дата звернення: 15.04.2025).
18. Im Dorf Dworitschna in Oblast Charkiw ein Mann durch Beschuss getötet // UKRINFORM. URL: <https://www.ukrinform.de/rubric-ato/3671561-im-dorf-dworitschna-in-oblast-charkiw-ein-mann-durch-beschuss-getotet.html> (дата звернення: 01.05.2025).
19. Im Krieg sehnen sich die Arbeiter von Tschernobyl nach Normalität // NZZ. URL: <https://www.nzz.ch/international/ukraine-krieg-folgen-der-russischen-besetzung-im-akw-tschernobyl-ld.1739213> (дата звернення: 25.04.2025).
20. In der Region Chmelnyzki wurden Explosionen gemeldet //LIVEUAMAP. URL: <https://liveuamap.com/de/2024/26-may-explosions-were-reported-in-khmelnitsky-region> (дата звернення: 12.04.2025).
21. Iryna Ukhina. Ukraine: Streit um sowjetische Denkmäler in Odessa // Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/ukraine-streit-um-sowjetische-denkmäler-in-odessa/a-71665001> (дата звернення: 19.04.2025).
22. Kiew: Russischer Vorstoß über wichtigen Fluss in der Ostukraine abgewehrt //Deutschlandfunk URL: <https://www.deutschlandfunk.de/kiew-russischer-vorstoss-ueber-wichtigen-fluss-in-der-ostukraine-abgewehrt-100.html> (дата звернення: 10.04.2025).
23. Lilia Rzhetska. Ukraine: Droht wieder Gefahr aus dem AKW Tschernobyl? // Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/ukraine-droht-wieder-gefahr-aus-dem-akw-tschernobyl/a-72059217> (дата звернення: 15.04.2025).
24. Lilia Rzhetska. Ukraine: Was spricht für die AKW-Übernahme durch die USA? // Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/übernahme-von-akws-der-ukraine-durch-die-usa-wladimir-putin-wolodymyr-selenskyj-donald-trump-v3/a-72017857> (дата звернення: 15.04.2025).
25. Marina Buzovska. In Kiew wird die Lawrska-Straße umbenannt und drei Plätze benannt // PRAGMATIKA. URL: <https://pragmatika.media/de/news/u-kyievi->

- perejmenuiut-vulytsiu-lavrsku-ta-nadadut-imena-trom-skveram/ (дата звернення: 25.04.2025).
26. Mehrere Tote bei Raketenangriff auf Krim // TAGESSCHAU. URL: <https://www.tagesschau.de/ausland/europa/angriffe-krim-100.html> (дата звернення: 12.04.2025).
27. Neue Straßen statt neuer Drohnen? // TAGESSCHAU. URL: <https://www.tagesschau.de/ausland/europa/ukraine-ausgaben-krieg-kommunen-100.html> (дата звернення: 12.04.2025).
28. Russland bestreitet Falschmeldungen über den Fluss Dnipro, ehemaliger britischer Premierminister taucht plötzlich wieder auf // VIETNAM.VN. URL: <https://www.vietnam.vn/de/nga-bac-tin-gia-ve-song-dnipro-cuu-thu-tuong-anh-bat-ngo-tai-xuat?gismobile=true&x-host=www.vietnam.vn%2Fde> (дата звернення: 12.04.2025).
29. Russland greift erneut Selenskyjs Geburtsort an // Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/russland-greift-erneut-selenskyjs-geburtsort-an/a-72149072> (дата звернення: 19.04.2025).
30. Russland: Zwei weitere Dörfer in Ukraine eingenommen // Die Presse. URL: <https://www.diepresse.com/18444826/russland-zwei-weitere-doerfer-in-ukraine-eingenommen> (дата звернення: 15.04.2025).
31. Selenskyj: Russische Drohne beschädigt Tschernobyl-Sarkophag // Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/tschernobyl-ukraine-krieg-russland-drohne-beschadigt-sarkophag-schutzhuelle/a-71606212> (дата звернення: 19.04.2025).
32. Tote bei Luftangriffen auf die Westukraine // TAGESSCHAU. URL: <https://www.tagesschau.de/ausland/europa/ukraine-angriffe-lwiw-luzk-100.html> (дата звернення: 15.04.2025).
33. Tschernobyl heute: zwischen Krieg, Rückbau und Strahlenbelastung // INGENIEUR. URL: <https://www.ingenieur.de/technik/fachbereiche/umwelt/tschernobyl-experten-machen-besorgniserregende-entdeckung/> (дата звернення: 05.05.2025).

34. Ukraine aktuell: Endkampf um Bachmut? // Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/ukraine-aktuell-endkampf-um-bachmut/a-65544778> (дата звернення: 10.04.2025).
35. Ukraine startet Offensive in Region Kursk // Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/ukraine-startet-offensive-in-region-kursk/a-71219985> (дата звернення: 10.04.2025).
36. Ukraine: Neue Straßennamen in den Städten // Zdfheute. URL: <https://www.zdf.de/video/magazine/heute-in-europa-1-100/ukraine-neue-strassennamen-in-den-staedten-100> (дата звернення: 25.04.2025).
37. Ukrainische Armee rückt nördlich von Torezk vor // Zeit Online. URL: <https://www.zeit.de/politik/ausland/karte-ukraine-krieg-russland-frontverlauf-truppenbewegungen> (дата звернення: 12.04.2025).
38. Ukrainische Armee zieht sich aus Awdijiwka zurück // Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/ukrainische-armee-zieht-sich-aus-awdijiwka-zurueck/a-68284627> (дата звернення: 12.04.2025).
39. „Entrussifizierung“ Kiews: Interaktive Karte zeigt über 70 geänderte Straßennamen // Merkur.de. URL: <https://www.merkur.de/politik/entrussifizierung-kiew-umbenennung-strassen-ukraine-krieg-zr-92109201.html> (дата звернення: 25.04.2025).
40. Wunden heilen in Vinnytsia // Aide & Assistance. URL: <https://www.aide-assistance.ch/post/wunden-heilen-in-vinnytsia> (дата звернення 10.04.2025).
41. Wo die Front verläuft – September 2024 bis Februar 2025 //Süddeutsche Zeitung. URL: <https://www.sueddeutsche.de/projekte/artikel/politik/ukraine-karte-frontverlauf-e542918/?reduced=true> (дата звернення: 15.04.2025).

ДОДАТОК А

СПИСОК ТОПОНІМІВ

Назви міст

Kyjiw, Kiev, Odessa, Luhansk, Donezk, Kurachowe, Pokrowsk, Sumy, Mariupol, Altschewsk, Kowel, Skadowsk, Oleschky, Bachmut, Charkiw, Saporischschja, Mykolajiw, Tschernihiw, Vinnytsia, Chmelnizki, Dobropillja, Charzysk, Awdijiwka, Myrnohrad, Cherson, Tschernobyl, Enerhodar, Torezk, Pokrowsk, Salisne, Kurachowe, Krasnohoriwka, Butscha, Dnipro, Dnipropetrowsk, Dnjepr, Andrijiwka, Sjewjerodonezk, Lyssytschansk, Siwersk, Kramatorsk, Pawlohrad, Krywyj Rih, Kupjansk, Ternopil, Riwne, Wowtschansk, Wuhledar, Tschassiw Jar, Kreminna, Tokmak, Melitopol, Luzk, Lemberg, Lwiw, Iwano-Frankiwwsk, Cherson, Mykolajiw, Kryvyi Rih, Isjum, Mariupol, Sewerodonezk, Lyman, Popasna, Soledar, Poltawa, Kirowohrad, Saporischschja, Winnyzja, Browary, Kurachowe, Orichiw, Schytomyr, Uschhorod, Prypjat, Tscherkassy, Tschernobyl, Pripjat, Slawutitsch, Slawutytsch

Назви сіл

Domanowe, Dworitschna, Plestschijiwka, Dylijiwka, Datschne, Stschtscherbyniwka, Petriwka, Romaniwka, Nju-Jork, Nelipiwka, Drustschba, Osarjaniwka, Kurdjumiwka, Solone, Uspeniwka, Nowotroiske, Nowopustynka, Stschowte, Swirowe, Kotlyne, Pistschtschane, Rih, Hnatiwka, Nowij Trud, Perstsche Trawnja, Ukrainka, Nowooleniwka, Nowoolexijiwka, Pustynka, Otscheretne, Stschelanne, Perwomaiske, Ukrajinsk, Zukuryne, Hirnyk, Hostre, Uspeniwka, Zhuravka, Veselivka, Stepowe, Maly Shcherbaky, Sahrysowe, Nowa Kruhlejkiwka, Torske Proletarske, Nowojehoriwka, Kolodjasi, Jampolowka, Nowoljubiwka, Dibrowa, Bilihoriwka, Werchnjokamjanske, Nowomarkowe, Stupotschky, Predtezschyne, Osarjaniwka, Dylijiwka, Krymske, Leonidiwka, Pantelejmoniwka, Sucha Balka, Schewtschenko, Wodjane Druhe, Jelysawetiwka, Promin, Selene, Nowyj Trud, Kotlyne, Udatschne, Kotlajriwka, Uspeniwka, Andrijiwka, Kupyansk Levoberezhny, Kupyansk Uzlovy, Dvorichne, Kateryniwka, Slabyn,

Novovorontsovka, Nowomychajliwka, Welyka Nowosilka, Robotyne, Werbowe, Wowtschojariwka, Bilohoriwka, Kysliwka, Nowokalynowe, Krymske, Nadijiwka, Kotlyne, Kostjantynopil, Welyka Nowosilka, Skudne

Назви річок

Fluss Dnipro, Dnepr, Fluss Oskol, Fluss Oskil, die Flüsse Seim und Desna, Fluss Siwerskyj Donez

Назви вулиць

Helden von Charkiw Straße, Gagarinstraße, Marschall-Timoschenko-Straße, Lewka-Lukjanenko-Straße, Martyrosyan-Straße, Serhiy-Berehovoy-Straße, Jakutska-Straße, Rodyna-Bunge-Straße, Marschall-Rybalko-Straße, Rostyslavska-Straße, Muromska-Straße, Volodymyr-Zhabotynskyi-Straße, Makarenka-Straße, Klymenta-Kvitka-Straße, Alexander-Dahl-Straße, Leibniz-Straße, Astrachanska-Straße, Kastusya-Kalinovskyi-Straße, Polkovnyka-Potiekhina-Straße, Vystavkova-Straße, Zholudeva-Straße, Oleksandr-Makhova-Straße, Nemirovych-Danchenko-Straße, Mala-Shyianovska-Straße, Puschkinska-Straße, Evgena-Tschikalenko Straße, Kudrjaschowa-Straße, Mokra-Straße, Pavlo-Pestel-Straße, Skomoroska-Straße, Vasyl-Donchuk-Straße, Pylypivska-Straße, Lawrska-Straße, der Dobrovolchyh-Batalyoniv-Straße, Novonavodnytska-Straße, der Bohdan-Chmelnyzkyj-Straße, Oles-Hontschar-Straße, Ivan-Mazepa-Straße

Назви інших географічних об'єктів

Krim, Halbinsel Krim, Donbass

der Yunist-Park

Navodnytska-Platz, Amurska-Platz, Vasylkivska-Platz

Popov-Gasse ,Tscherwynowskyi-Gasse, Michurina-Gasse, Bolsunovskyi-Gasse